

UCHWAŁA NR XXXII/320/12
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO
z dnia 19 listopada 2012 roku

w sprawie uchwalenia Wojewódzkiego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na lata 2013-2016

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 z późn. zm.) oraz art. 183 pkt 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1. Uchwala się Wojewódzki program wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na lata 2013-2016 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Lubuskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY SEJMIKU

Tomasz Możejko

Załącznik
do Uchwały nr XXXII/320/12
Sejmiku Województwa Lubuskiego
z dnia 19 listopada 2012 roku

**WOJEWÓDZKI PROGRAM
WSPIERANIA RODZINY
I SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ
NA LATA 2013-2016**

Spis treści

Wprowadzenie	3
Rozdział I.	
Wspieranie rodziny oraz system pieczy zastępczej w świetle polskiego prawa.....	6
Rozdział II.	
Diagnoza systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej w województwie lubuskim	12
Rozdział III.	
Spółeczny obraz rodzin zastępczych – wnioski z sondażu przeprowadzonego w latach 2008-2009 na Uniwersytecie Zielonogórskim	27
Rozdział IV.	
Pieczka zastępcza w powiatach województwa lubuskiego – wyniki z badań przeprowadzonych przez Obserwatorium Integracji Społecznej	31
Rozdział V.	
Cele programu	42
Rozdział VI.	
Sposób realizacji programu, monitorowanie i zarządzanie	45

Wprowadzenie

We współczesnym świecie sprawy rodziny, jej zadania oraz rola nabierają coraz większego znaczenia. Priorytetem polityki społecznej jest m.in. tworzenie optymalnych warunków dla powstawania i funkcjonowania rodzin w Polsce. Od prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa zależy właściwie zorganizowane życie każdej rodziny. Polityka, ekonomia i kultura społeczeństwa wnoszą wiele uprawnień, ale jednocześnie przyczyniają się do występowania różnego rodzaju kryzysów. Efektem tworzenia nowych rozwiązań w zakresie polityki rodzinnej państwa jest ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.), ale również opracowywane przez samorządy terytorialne programy wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, wyznaczające kierunki do tworzenia warunków dla rozwoju rodziny i opieki nad dzieckiem. Samorząd województwa na jej podstawie proponuje nowe rozwiązania w zakresie pomocy dziecku i rodzinie oraz opracowuje wojewódzki program.

Wojewódzki program wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na lata 2013-2016 jest integralną częścią Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2005-2013. Działania programu będą wpisywały się w priorytety tego dokumentu, tj.:

- 1) *Wyrównywanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży realizowany poprzez wspieranie rodziny w wypełnianiu jej funkcji, w tym szczególnie opiekuńczo-wychowawczej oraz zapewnianie dzieciom i młodzieży z rodzin ubogich pomocy socjalnej.* Prawidłowe funkcjonowanie rodziny umożliwi bowiem rozwój dzieci i młodzieży ku niezależności życiowej. Kolejnym zadaniem jest promowanie systemowych rozwiązań wspierających rodziny naturalne oraz inspirowanie środowisk lokalnych do podejmowania wielokierunkowych działań na rzecz rozwijania rodzinnej opieki zastępczej.
- 2) *Zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin ubogich, objętych bezrobociem oraz ich integracja ze społeczeństwem.* Zakres wykluczenia, jego koszty społeczne i materialne są nie do udźwignięcia przez społeczeństwo. Dlatego też ważne jest wspieranie efektywnych programów profilaktycznych, realizowanych przez jednostki pomocy społecznej oraz procesów integracji społecznej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym i już wykluczonych. Tak ukierunkowane działania mają przyczynić się do wypracowania modelu rodzinnej opieki zastępczej i dotrzeć do środowisk mających wpływ na tworzenie systemowego wsparcia rodzin oraz kompleksowej pomocy dzieciom pozbawionym opieki ze środowisk zmarginalizowanych. Istniejący system wsparcia społecznego jest dobrą podstawą do wprowadzenia nowych rozwiązań systemowych, aktywizujących klientów pomocy społecznej i zapewniających efektywne formy pomocy.

3) *Doskona lenie systemu wsparcia społecznego* jest kolejnym priorytetem strategii regionalnej. Istniejąca infrastruktura i zasoby kadrowe muszą podlegać procesom doskonalącym tak, by sprostać oczekiwaniom społecznym, m.in. w zakresie rozwijania instytucjonalnego systemu wsparcia rodzin naturalnych i zastępczych.

Samorząd województwa realizuje systemowy projekt w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – *Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy społecznej*, co przyczynia się do podnoszenia jakości świadczonych usług.

4) *Wspieranie społeczeństwa obywatelskiego*. W tym obszarze działania koncentrować się będą m.in. na rozwijaniu współpracy z organizacjami pozarządowymi. Organizacyjne i finansowe ich wspieranie pozwala na rozwiązywanie różnych problemów społecznych w środowisku lokalnym. Zwiększenie efektywności prowadzonej przy współudziale sektora pozarządowego polityki społecznej przyczynia się m.in. do upowszechniania idei rodzinnej opieki zastępczej oraz przestrzegania praw dzieci i młodzieży objętych pieczę zastępczą.

Wyzwania dla samorządu województwa w zakresie wsparcia i promowania rodzin zastępczych ujęte są również w *Programie wspierania działań pomocy społecznej na rzecz wyrównywania poziomu życia mieszkańców województwa lubuskiego*. Kierunek II tego Programu umożliwia wsparcie następujących zadań powiatu:

- organizowanie i promowanie poradnictwa specjalistycznego, w tym rodzinnego dla rodzin naturalnych i zastępczych;

- realizacja powiatowych programów opieki nad dzieckiem oraz rodzinami naturalnymi i zastępczymi.

Dotychczas ze środków samorządu województwa lubuskiego zrealizowano w ramach tego kierunku szereg projektów powiatowych nakierowanych na poradnictwo specjalistyczne dla rodzin naturalnych i zastępczych oraz różnorodne formy terapii rodzinnej¹. Ważne jest zatem zadanie samorządu województwa, polegające na wspieraniu rozwoju już istniejącej rodzinnej opieki zastępczej, ale również udzielaniu pomocy przy tworzeniu nowych jej form.

W ramach współpracy samorządu województwa z III sektorem realizowane będą zadania wspierające rodzinę oraz pieczę zastępczą ujęte w corocznie opracowywanym Programie współpracy Województwa Lubuskiego z organizacjami pozarządowymi.

Diagnoza systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną oraz pieczy zastępczej w województwie lubuskim opracowana została na podstawie wyników z badania przeprowadzonego przez Obserwatorium Integracji Społecznej, działającego w strukturze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, sondażu społecznego przeprowadzonego przez Uniwersytet Zielonogórski na temat rodzin

¹ G. Gajewska, „Rodzinna opieka zastępcza z perspektywy województwa lubuskiego”, s.49-51

zastępczych, danych statystycznych Sądu Okręgowego w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp., danych Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp. oraz danych ośrodków adopcyjnych. W oparciu o zgromadzone informacje opracowano Program, który będzie obowiązywał od 1 stycznia 2013 r.

I. Wspieranie rodziny oraz system pieczy zastępczej w świetle polskiego prawa

Z punktu widzenia potrzeb dziecka, rodzina jest podstawowym środowiskiem zapewniającym bezpieczeństwo emocjonalne, jest naturalnym środowiskiem wychowawczym, w którym ogromną rolę odgrywają wzajemne relacje między jej członkami. Rodzina, świadomie, jak również nieświadomie, ma wpływ na osobowość dziecka, przekazuje mu swój system wartości, tradycje, poglądy oraz ukierunkowuje jego aktywność. Daje również dziecku możliwość poczucia więzi i doświadczenia, tak bardzo ważne dla jego rozwoju. Tylko rodzice współdziałając ze sobą mogą zapewnić dziecku właściwą odpowiedź na wszystkie jego potrzeby i oczekiwania.

Pozytywne wpływy wychowania w rodzinie są związane z wyznawanymi, pielęgnowanymi w rodzinie wartościami, pełnionymi w niej rolami oraz wzorcami wzajemnego komunikowania się. Prawidłowo funkcjonującej rodziny wychowującej dzieci i młodzież nie jest w stanie zastąpić nikt. W sytuacjach kryzysowych, kiedy rodzina boryka się z różnymi problemami, zachodzi konieczność udzielenia pomocy, wsparcia zewnętrznego lub interwencji. Dlatego polityka państwa oraz wszelkie działania instytucji samorządowych i organizacji pozarządowych powinny być nakierowane na udzielanie jej konkretnej pomocy.

Najważniejsze źródło prawa - Konstytucja RP podkreślająca rangę i znaczenie praw dziecka, w tym prawa do pieczy zastępczej stanowi, iż w myśl zasady pomocniczości dziecko ma prawo do opieki i pomocy, w tym do pieczy zastępczej. Również *Konwencja o prawach dziecka* zobowiązuje Państwa-Strony do zapewnienia specjalnej ochrony i pomocy dzieciom czasowo lub stale pozbawionym środowiska rodzinnego lub niemogącym, ze względu na swe dobro, w nim przebywać.

Kolejnym, a zarazem nowym, odrębnym dokumentem regulującym zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych jest obowiązująca od 1 stycznia 2012 r. ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Reguluje ona:

- zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków;
- zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.

Dotychczasowy stan prawny obejmował szereg regulacji znajdujących się w kilku odrębnych aktach prawnych, m.in. takich, jak ustawa o pomocy społecznej lub kodeks rodzinny i opiekuńczy. Obowiązujący wówczas model organizacji opieki nad dzieckiem i rodziną nie zapewniał pożądanych kierunków. Na podstawie wskazań wynikających z analizy praktyki, danych statycznych oraz badań naukowych negatywnie oceniono m.in.:

- wzrost wskaźnika liczby dzieci umieszczonych poza rodziną naturalną;
- koncentrację działań wyłącznie na dziecku, a nie na rodzinie;
- ubogą ofertę pomocy środowiskowej dla rodziny zagrożonej lub będącej w kryzysie;
- brak instrumentów motywujących gminy do działań na rzecz pozostawienia dziecka w lokalnym środowisku rodzinnym;
- nadmierną łatwość umieszczania dziecka poza rodziną;
- zbyt ograniczony wachlarz form pieczy zastępczej.

Wymienione zjawiska występujące w praktyce realizacji pieczy nad dzieckiem i rodziną dowiodły, że należy dokonać pewnych zmian.

Nowo uchwalona ustawa zmienia zasady organizowania rodzinnej pieczy zastępczej, a także procedur adopcyjnych. Stworzono spójny system opieki nad dzieckiem i rodziną je wychowującą, jeżeli ma ona trudności w prawidłowym wypełnianiu swoich funkcji. Działania podejmowane w ramach tego systemu powinny zapewnić rodzinie taką pomoc, aby w efekcie wyeliminowane zostało zagrożenie zabrania dziecka z rodziny biologicznej lub zapewniony został szybki do niej powrót tych dzieci, które z uwagi na ich dobro okresowo musiały zostać umieszczone w instytucjach opieki zastępczej. Dziecko ma prawo do stabilnego, trwałego i rodzinnego środowiska wychowawczego, uzyskiwanego przede wszystkim poprzez pozyskiwanie rodzin adopcyjnych dla dzieci pozbawionych opieki rodziny biologicznej i bez perspektyw na powrót do tej rodziny. Ważne jest również respektowanie podmiotowości dziecka, jego opinii i światopoglądów. Dziecko nie może stać się przedmiotem opieki, ale musi być pełnoprawnym podmiotem, który ma możliwość zrozumienia i zaakceptowania decyzji podejmowanych w jego sprawie. Ważne jest zatem, aby zgodnie z normami *Konwencji o prawach dziecka* zapewnić dziecku takie zastępcze środowisko rodzinne, aby mogło ono zachować swoją tożsamość kulturową.

Zawarte w obowiązującej od 2012 r. ustawie kierunki rozwiązań prawnych zmierzają do:

- położenia głównego nacisku na utrzymanie dzieci w ich naturalnym środowisku;
- wzmocnienia działań profilaktycznych oraz doskonalenie metod pracy z rodziną oraz wprowadzenie różnorodnych form środowiskowej pomocy rodzinom dysfunkcyjnym;
- dalszego rozwoju placówek wsparcia dziennego;
- wprowadzenia i wzmocnienia, w ramach profilaktyki, działań asystentów rodziny;
- doskonalenia i rozwoju współpracy pomiędzy przedstawicielami instytucji, które mają kontakt z dzieckiem i jego rodziną w celu poprawy jej sytuacji;
- promocji tworzenia rodzinnej pieczy zastępczej;

- zapewnienia rodzinom zastępczym lub osobom prowadzącym rodzinny dom dziecka wsparcia merytorycznego i finansowego, jak również stabilizacji zawodowej;
- poprawy procesu usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej.

Głównym celem ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest zapewnienie każdemu dziecku stabilnego, trwałego i rodzinnego środowiska wychowawczego. Obowiązek w tym zakresie spoczywa na Państwie, które musi kłaść nacisk na dobro i interes jednostki, a więc także konkretnego dziecka. Obowiązkiem władzy publicznej jest więc zapewnienie mu możliwości wychowywania się w rodzinie biologicznej, a gdy ta nie jest w stanie zapewnić mu opieki, w rodzinnych formach opieki. Należy również zapewnić pomoc rodzinie poprzez podejmowanie działań na rzecz powrotu dziecka, nad którym sprawowana jest rodzinna opieka zastępcza, do rodziny biologicznej, a także poszukiwanie rodzinnych form opieki zastępczej, zanim zdecyduje się umieścić dziecko w formie instytucjonalnej oraz dobieranie formy rodzinnej opieki zastępczej w taki sposób, aby dziecko, nad którym jest sprawowana rodzinna opieka zastępcza, miało możliwość kontaktu z rodziną biologiczną.

Zadania związane z organizacją systemu pomocy dziecku i rodzinie przypisane zostały w ustawie wszystkim szczeblom samorządu terytorialnego jako zadania własne lub zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. Część zadań własnych ma charakter obligatoryjny, a część z nich charakter fakultatywny.

Samorząd gminny

Zadania własne:

- opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
- tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
- tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:
 - zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
 - organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
 - prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;
- finansowanie:

- kosztów szkoleń dla rodzin wspierających,
 - podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
 - kosztów związanych z udzielaniem pomocy w zakresie opieki i wychowania dziecka, prowadzenia gospodarstwa domowego oraz kształtowania i wypełniania podstawowych ról społecznych ponoszonych przez rodziny wspierające;
- współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
 - sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;
 - prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy;
 - przekazywanie do biura informacji gospodarczej o powstaniu zaległości z tytułu nieponoszenia opłat za pobyt dziecka w pieczy zastępczej.

Zadania zlecone:

- wykonywanie zadań wynikających z rządowych programów z zakresu wspierania rodziny.

Samorząd powiatowy

Zadania własne:

- opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych;
- zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
- organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym, opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne poprzez wspieranie procesu usamodzielnienia;
- tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych;
- prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym;
- organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka, rodzin pomocowych i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego

- oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania:
 - grup wsparcia,
 - specjalistycznego poradnictwa;
 - powoływanie centrów administracyjnych do obsługi placówek opiekuńczo-wychowawczych;
 - wyznaczanie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
 - zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich;
 - prowadzenie rejestru danych o osobach zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, niezawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz pełniących funkcję rodziny zastępczej zawodowej, niezawodowej oraz prowadzących rodzinny dom dziecka;
 - kompletowanie – we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej – dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka;
 - finansowanie:
 - świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu;
 - pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne;
 - szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego;
 - sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;
 - przekazywanie do biura informacji gospodarczej o powstaniu zaległości z tytułu nieponoszenia opłat za pobyt dziecka w pieczy zastępczej.

Zadania zlecone:

- realizacja zadań wynikających z rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- finansowanie pobytu w pieczy zastępczej cudzoziemców mających miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Samorząd województwa

Zadania własne:

- prowadzenie interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych i regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych;
- opracowywanie programów dotyczących wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, będących integralną częścią strategii rozwoju województwa;
- promowanie nowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego.

Zadania zlecone:

- organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjnych.

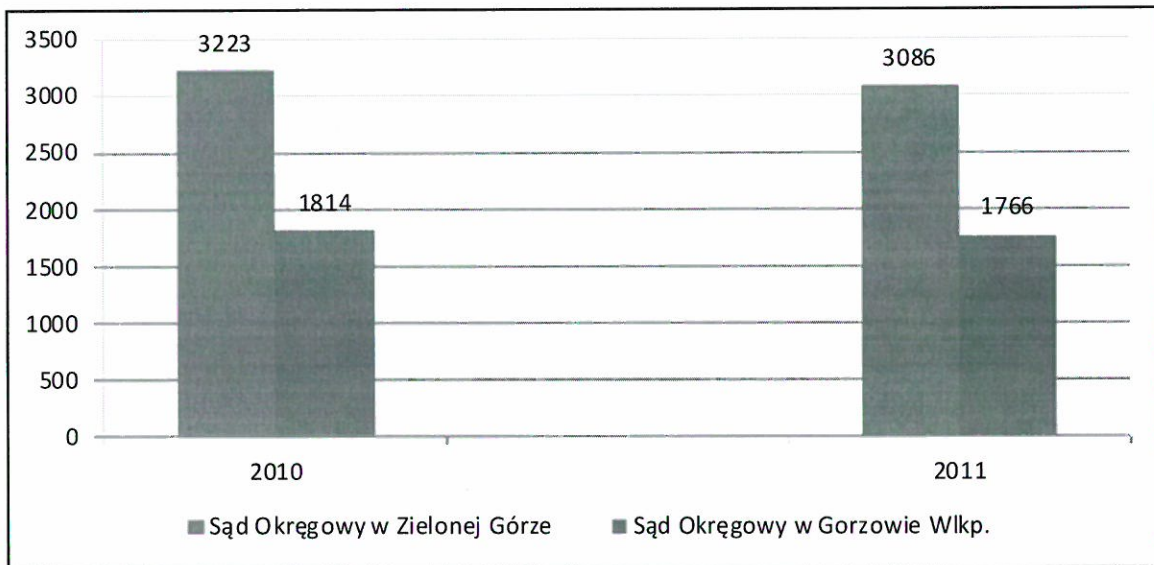
II. Diagnoza systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej w województwie lubuskim

Władza rodzicielska to uprawnienia i obowiązki rodziców względem dziecka. Obejmuje w szczególności obowiązek wychowania dziecka, reprezentowania go oraz sprawowania opieki nad nim oraz jego majątkiem. Możliwość pozbawienia władzy rodzicielskiej przez sąd jest najsurowszym środkiem ingerencji w sprawowanie tej władzy. Jeżeli władza rodzicielska nie jest prawidłowo sprawowana, sąd może zadecydować o jej ograniczeniu, pozbawieniu lub zawieszeniu. Ograniczenie władzy rodzicielskiej może nastąpić wówczas, gdy zagrożone jest dobro dziecka. Pozbawienie władzy rodzicielskiej może nastąpić, gdy władza ta nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody, np. choroby psychicznej uniemożliwiającej wykonywanie władzy rodzicielskiej, a także wtedy, gdy rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej, np. znęcają się nad dzieckiem lub w sposób rażący zaniedbują swoje obowiązki względem dziecka, np. zaniedbują dziecko. Sąd może zawiesić władzę rodzicielską, gdy istnieje przemijająca przeszkoda w jej wykonywaniu. Może tak być np. wtedy, gdy rodzic znajduje się w szpitalu z powodu choroby.

Dane statystyczne Sądu Okręgowego w Zielonej Górze oraz Gorzowie Wlkp. potwierdzają, że wiele rodzin z naszego województwa boryka się z kryzysem w rodzinie i problemami opiekuńczo-wychowawczymi. W 2010 r. do sądów z naszego regionu wpłynęły 1 844 wnioski o pozbawienie, zawieszenie i ograniczenie władzy rodzicielskiej, a w 2011 r. 1 762 wnioski. W tym zakresie w 2010 r. orzeczono, z uwzględnieniem spraw z ubiegłego roku, 1 176 spraw. Dotyczyły one 1 866 małoletnich dzieci. W 2011 r. orzeczono 1 088 spraw, z uwzględnieniem spraw z ubiegłego roku, a dotyczyły 1 638 małoletnich dzieci. Jednakże nie wszystkie sprawy zostały załatwione. W 2010 r. - 125 spraw, a w 2011 r. - 105 umorzono. Sprawy o rozwód i o alimenty są głównym powodem kryzysu rodziny. W 2010 r. do sądów wpłynęło 2 876 wniosków o rozwód. Załatwionych spraw, z uwzględnieniem pozostałych z ubiegłego roku, było 3 019. Podobna statystyka dotyczy 2011 r., bowiem do sądu wpłynęło 2 772 wnioski o rozwód, a załatwionych spraw również uwzględniających sprawy z ubiegłego roku zostało 2 789. W przypadku rodziców rozwiedzionych lub będących w separacji, gdy jedno z nich nie jest w stanie utrzymać dzieci samodzielnie, możliwe jest złożenie pozwu do sądu o alimenty.

Orzeczone w latach 2010-2011 sprawy o alimenty (4 119 spraw) dotyczyły 5 120 małoletnich dzieci.

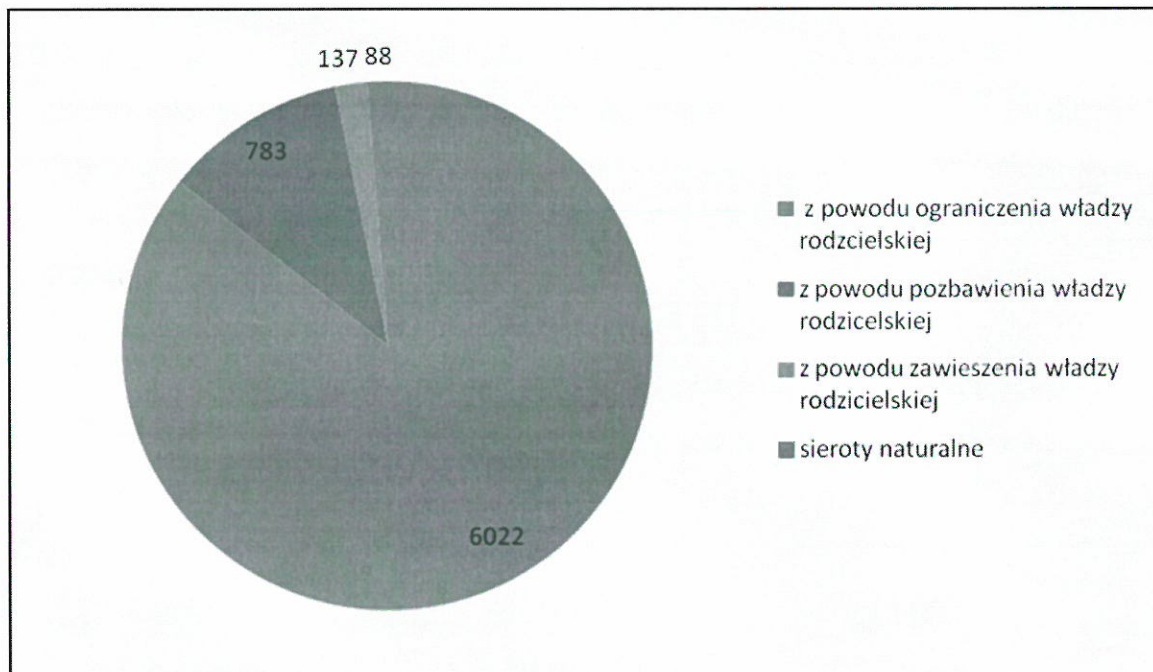
Wykres 1. Liczba spraw o ustalenie, podwyższenie alimentów lub uchylenie obowiązku alimentacyjnego w latach 2010-2011

Źródło: Dane Sądów Okręgowych w Zielonej Górze oraz Gorzowie Wlkp.

W 2010 r. 7 030 małoletnich było objętych nadzorem sądu. 86% z nich to małoletni, którzy objęci zostali nadzorem z powodu ograniczenia rodzicom władzy rodzicielskiej, 11% z powodu pozbawienia władzy rodzicielskiej, a niecałe 2% z powodu jej zawieszenia.

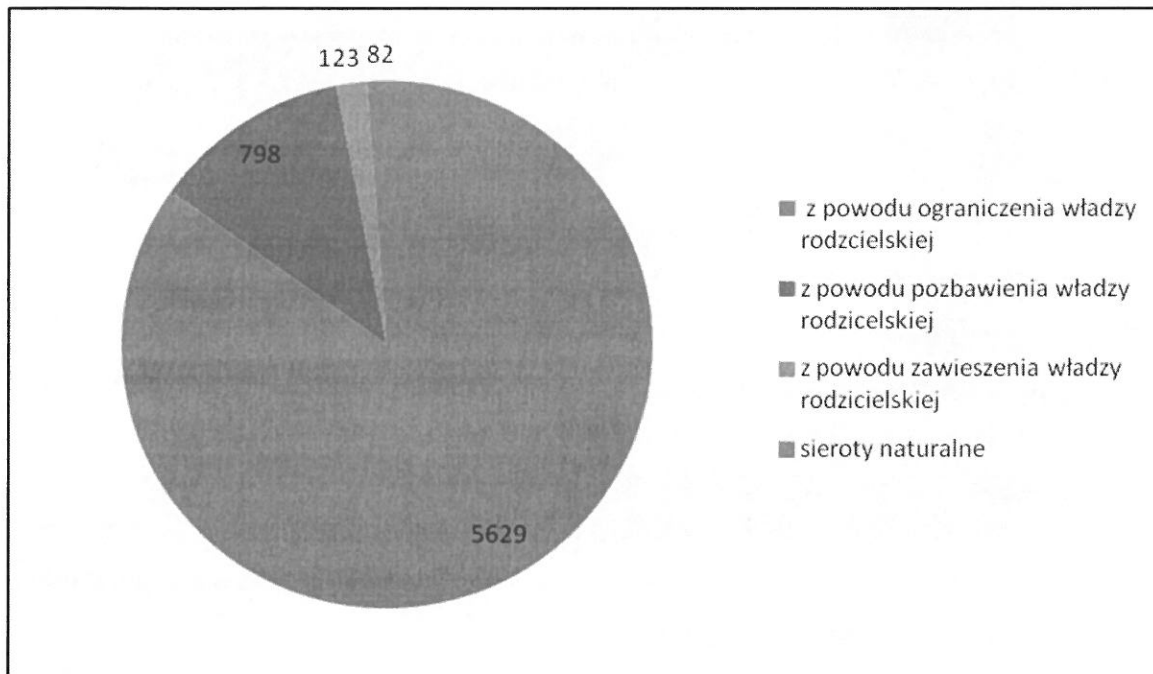
Wykres 2. Liczba małoletnich pozostających pod nadzorem sądu w 2010 r.

Źródło: Dane Sądów Okręgowych w Zielonej Górze oraz Gorzowie Wlkp.

W 2011 r. liczba małoletnich objętych nadzorem sądu wyniosła 6 632, z czego ok. 85% to orzeczenia z powodu ograniczenia władzy rodzicielskiej, 12% pozbawienia władzy rodzicielskiej, a prawie 2% z powodu jej zawieszenia.

Wykres 3. Liczba małoletnich pozostających pod nadzorem sądu w 2011 r.

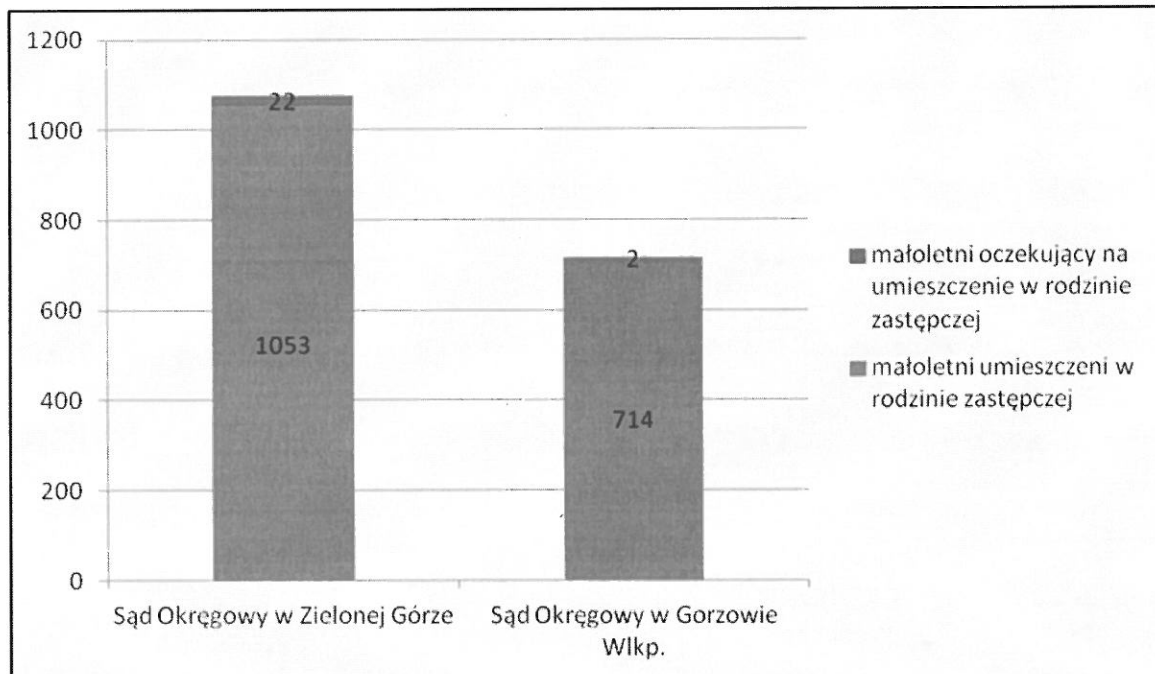

Źródło: Dane Sądów Okręgowych w Zielonej Górze oraz Gorzowie Wlkp.

Małoletni, których rodzice zostali ograniczeni we władzy rodzicielskiej, objęci są stałą kontrolą kuratora sądowego zawodowego i społecznego. W 2010 r. pod opieką kuratora zawodowego było 2 104 małoletnich, a pod opieką kuratora społecznego 2 351. Z kolei kuratorzy sądowi zawodowi w 2011 r. mieli pod swoją kontrolą 1 650 małoletnich, a kuratorzy społeczni 2 546 małoletnich.

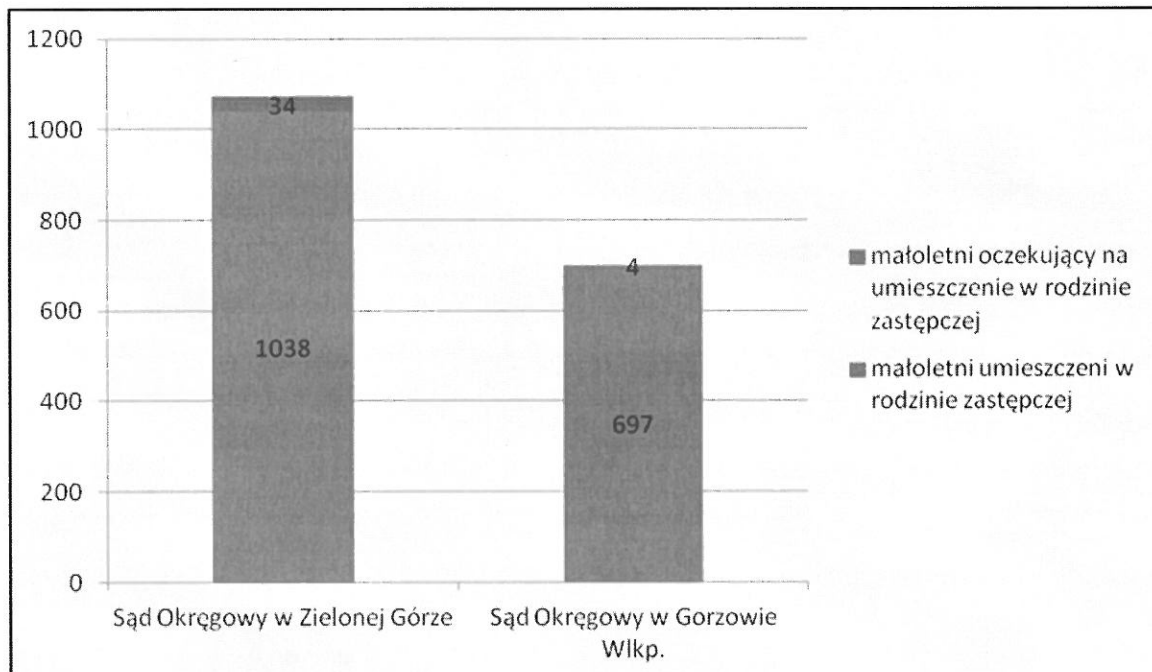
Sądy również w ramach swoich kompetencji orzekają o umieszczeniu małoletnich w rodzinach zastępczych. W 2010 r. takich orzeczeń wydano wobec 1 767 małoletnich, a w 2011 r. wobec 1 735. Brak możliwości szybkiego wykonania orzeczeń sądu powoduje, że małoletni oczekują na umieszczenie w rodzinie zastępczej. W takiej sytuacji w 2010 r. znalazło się 24 małoletnich, a w 2011 - 38 małoletnich.

Wykres 4. Liczba małoletnich, wobec których w 2010 r. sąd orzekł o umieszczeniu w rodzinie zastępczej

Źródło: Dane Sądów Okręgowych w Zielonej Górze oraz Gorzowie Wlkp.

Wykres 5. Liczba małoletnich, wobec których w 2011 r. sąd orzekł o umieszczeniu w rodzinie zastępczej

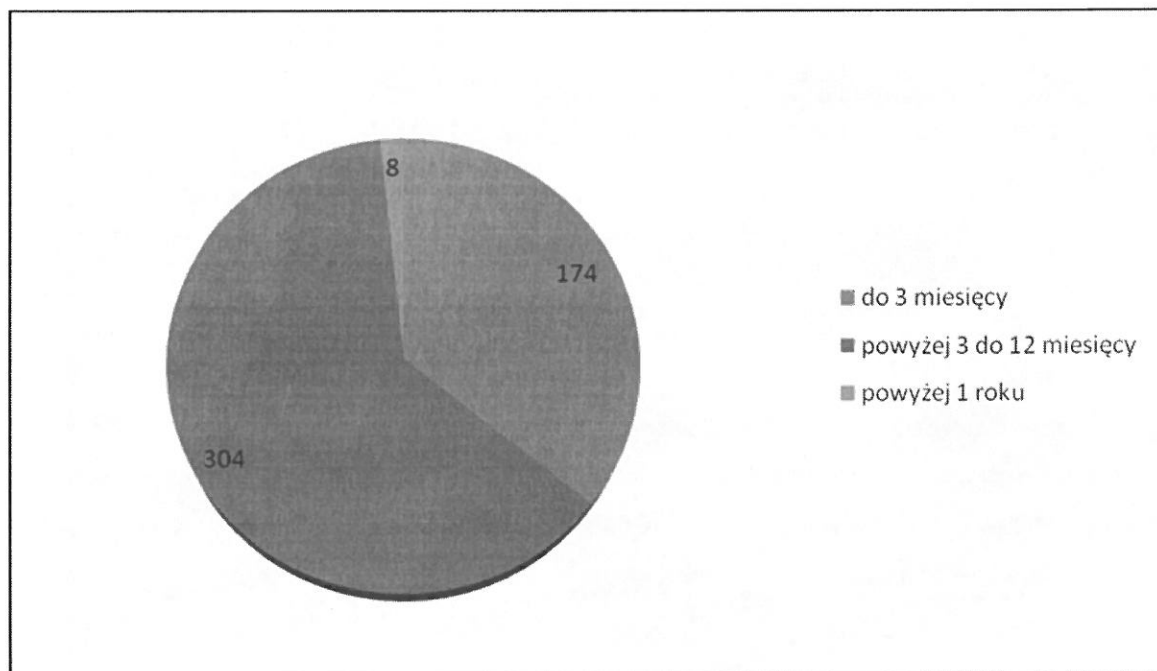

Źródło: Dane Sądów Okręgowych w Zielonej Górze oraz Gorzowie Wlkp.

Ponadto, małoletni decyzją sądu umieszczani są w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Zgodnie z orzeczeniami sądu do tych placówek w 2010 r. skierowano 742 małoletnich (w tym 94 oczekiwało na umieszczenie), a w 2011 r. - 790 małoletnich (w tym 86 oczekiwało na umieszczenie).

Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego prezentują aktualne działania samorządów gminnych, powiatowych oraz samorządu województwa z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 1 stycznia do 30 czerwca br. w naszym regionie. Analiza statystyczna wykazała brak ustanowionych w gminach rodzin wspierających. Jednakże rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych zostali przydzieleni asystenci rodziny. Liczba asystentów rodziny w ww. okresie wyniosła 53 osoby, przy czym 66% zatrudnionych zostało na podstawie umowy o pracę w systemie zadaniowego czasu pracy, a 34% na podstawie umowy o świadczenie usług. 98% zostało zatrudnionych przez ośrodki pomocy społecznej. Środki finansowe na ich wynagrodzenie wraz z pochodnymi pochodziły w 54% z budżetu gminy, a w 46% z innych źródeł. Z usług asystenta rodziny skorzystało 395 rodzin. W pierwszym półroczu br. 74 rodziny zostały zobowiązane przez sąd do pracy z asystentem rodziny. Asystent rodziny odpowiedzialny jest za systematyczną indywidualną pracę z rodziną, w związku z czym praca ta wykonywana była w 63% w okresie od 3 do 12 miesięcy, a w 36% do 3 miesięcy. Praca powyżej 1 roku prowadzona była tylko z ok. 1 % rodzin.

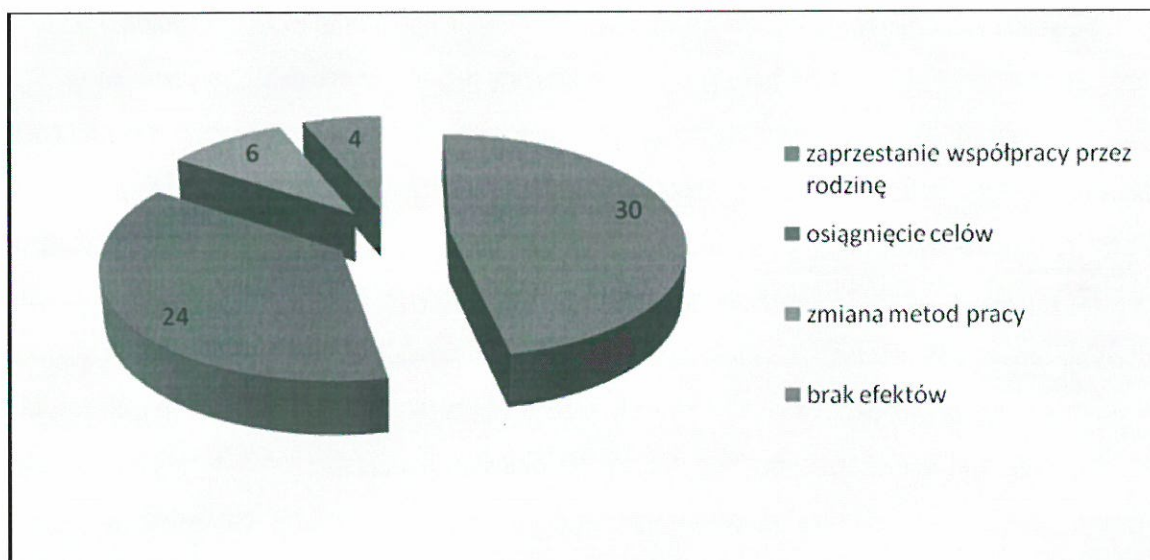
Wykres 6. Czas pracy asystenta rodziny z rodziną

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Wśród przyczyn, na podstawie których asystent zakończył pracę z rodziną, najczęściej pojawiły się zaprzestanie współpracy przez rodzinę (30 rodzin) oraz osiągnięcie celów (24 rodziny).

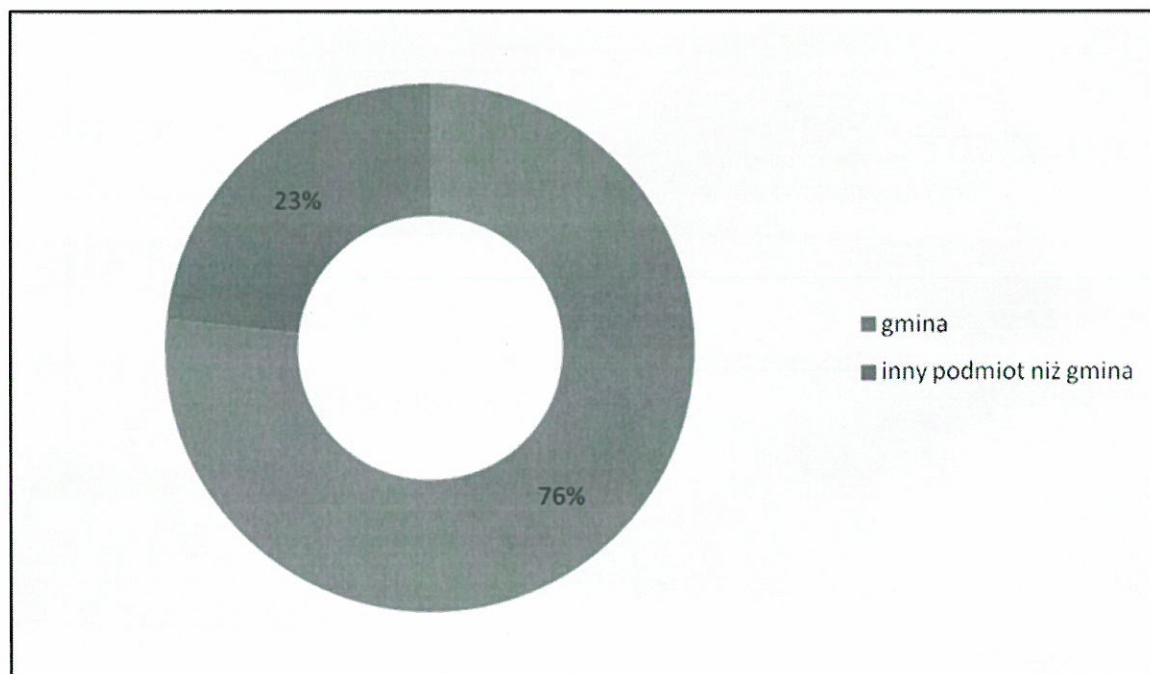
Wykres 7. Przyczyny zakończenia pracy z rodziną przez asystenta rodziny

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

W gminach funkcjonuje 56 placówek wsparcia dziennego, działających na podstawie zezwolenia wójta. Organem prowadzącym w większości placówek jest gmina (76%), a w pozostałych inny podmiot niż gmina (23%).

Wykres 8. Organy prowadzące placówki wsparcia dziennego

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Przeważająca liczba placówek (86%) prowadzona jest w formie opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, klubów, świetlic i ognisk wychowawczych.

Liczba rodzin zastępczych w naszym województwie wg danych za pierwsze półrocze 2012 r. wynosiła 1492, w tym 953 rodziny zastępcze spokrewnione, 448 rodzin zastępczych niezawodowych, 41 rodzin zastępczych zawodowych, 44 rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, 6 rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych.

Tabela 1. Informacja na temat liczby rodzin zastępczych w województwie lubuskim

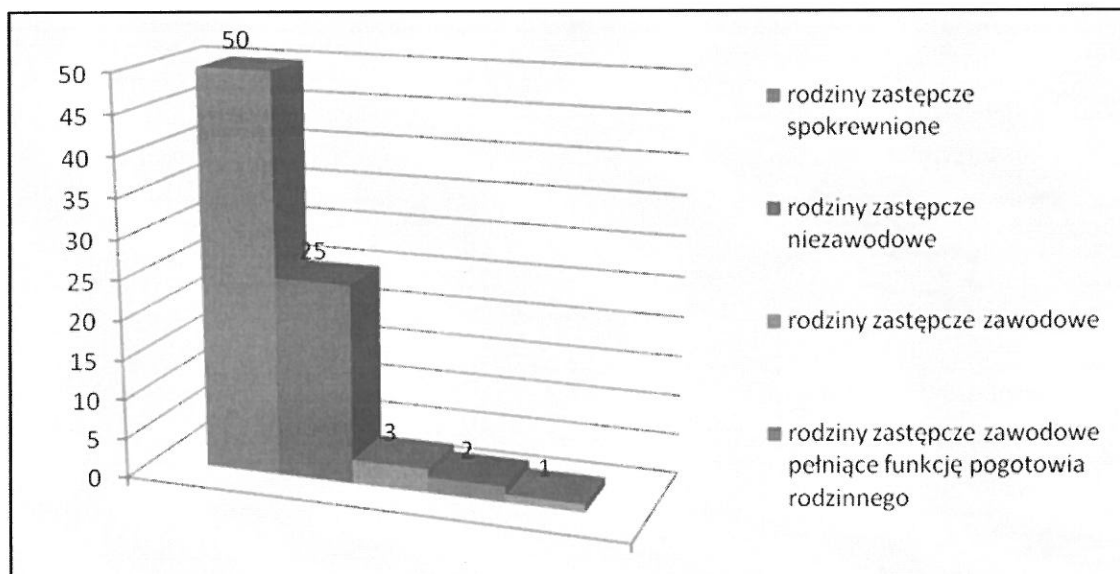
Lp.	Wyszczególnienie	Liczba rodzin zastępczych/rodzinnych domów dziecka
		ogółem
1	2	3
1.	Rodziny zastępcze spokrewnione, z tego:	953
1.1.	z 1 przyjętym dzieckiem	742
1.2.	z 2 przyjętych dzieci	162
1.3.	z 3 i więcej przyjętych dzieci	49
2.	Rodziny zastępcze niezawodowe, z tego:	448
2.1.	z 1 przyjętym dzieckiem	327
2.2.	z 2 przyjętych dzieci	87
2.3.	z 3 przyjętych dzieci	19
2.4.	z 4 i więcej przyjętych dzieci	15
3.	Rodziny zastępcze zawodowe, z tego:	41
3.1.	bez dziecka	0
3.2.	z 1 przyjętym dzieckiem	2
3.3.	z 2 przyjętych dzieci	2
3.4.	z 3 przyjętych dzieci	8
3.5.	z 4 i więcej przyjętych dzieci	29
4.	Rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, z tego:	44
4.1.	bez dziecka	2
4.2.	z 1 przyjętym dzieckiem	1
4.3.	z 2 przyjętych dzieci	4
4.4.	z 3 przyjętych dzieci	12
4.5.	z 4 i więcej przyjętych dzieci	25
5.	Rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne, z tego:	6
5.1.	bez dziecka	0
5.2.	z 1 przyjętym dzieckiem	3

5.3.	z 2 przyjętych dzieci	3
5.4.	z 3 przyjętych dzieci	0
5.5.	z 4 i więcej przyjętych dzieci	0

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Z powyższych danych wyraźnie wynika, że 70% rodzin zastępczych stanowi rodzina z 1 dzieckiem. W pierwszym półroczu 2012 r. powstało 81 rodzin zastępczych. Najwięcej powstało rodzin zastępczych spokrewnionych (62%), a najmniej rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych (1,2%).

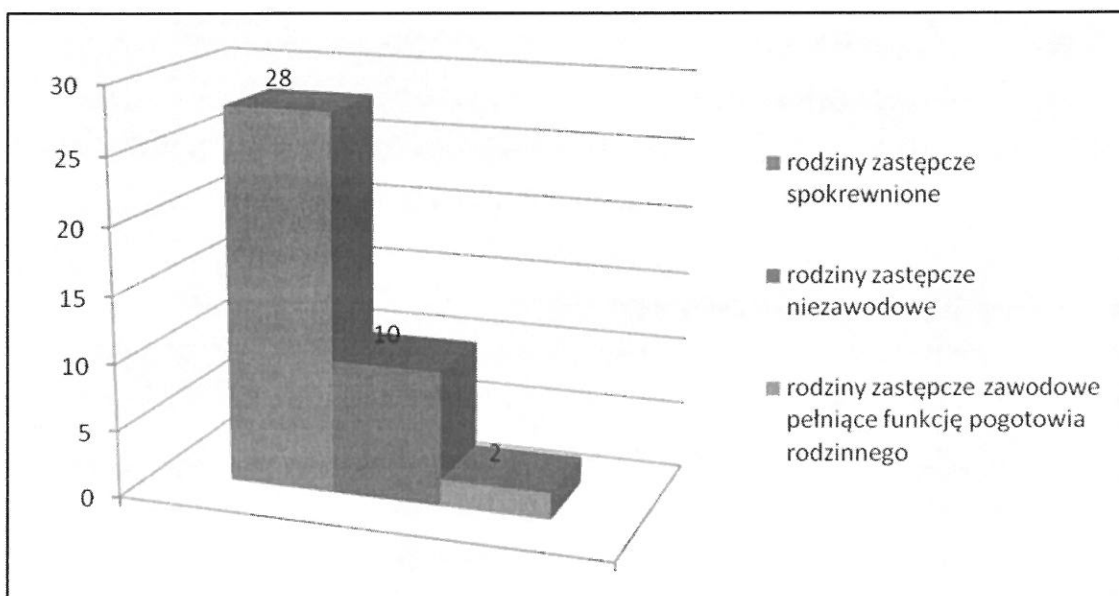
Wykres 9. Liczba rodzin zastępczych powstałych w okresie sprawozdawczym

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

W omawianym okresie sprawozdawczym rozwiązano 40 rodzin zastępczych.

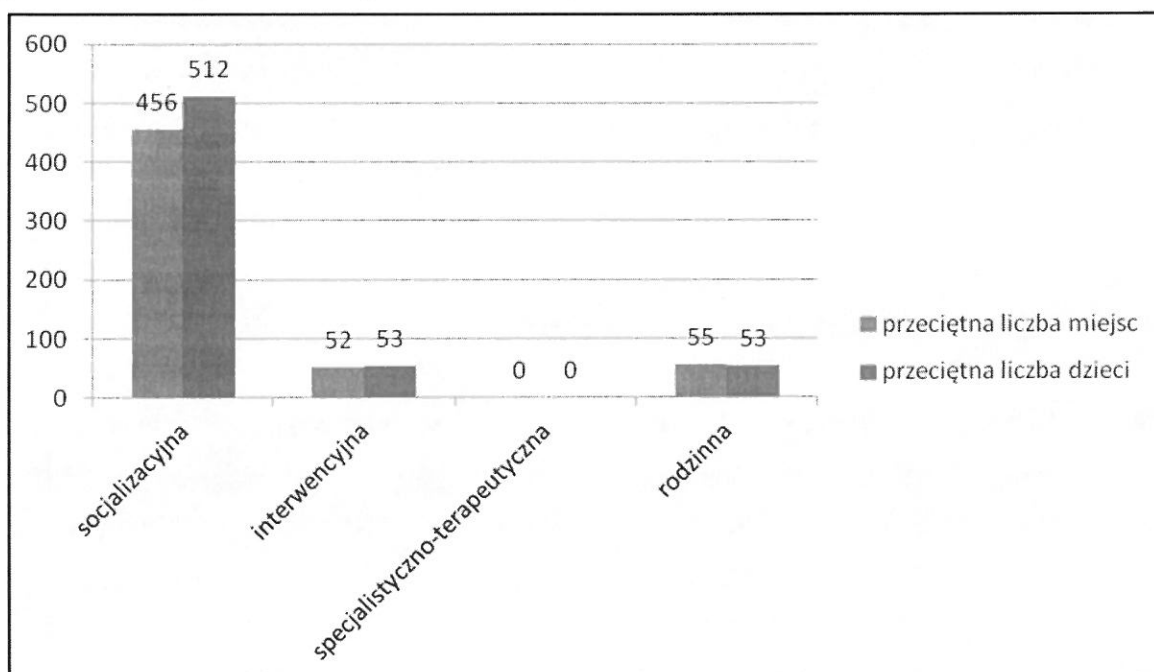
Wykres 10. Liczba rodzin zastępczych rozwiązanych w okresie sprawozdawczym

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

W naszym regionie funkcjonuje 20 placówek opiekuńczo-wychowawczych, pełniących funkcję socjalizacyjną, interwencyjną oraz rodzinną. 35% tych placówek prowadzona jest na zlecenie powiatu. Przeciętna liczba miejsc w tych placówkach w okresie sprawozdawczym wyniosła 563 miejsca, a przeciętna liczba dzieci - 618.

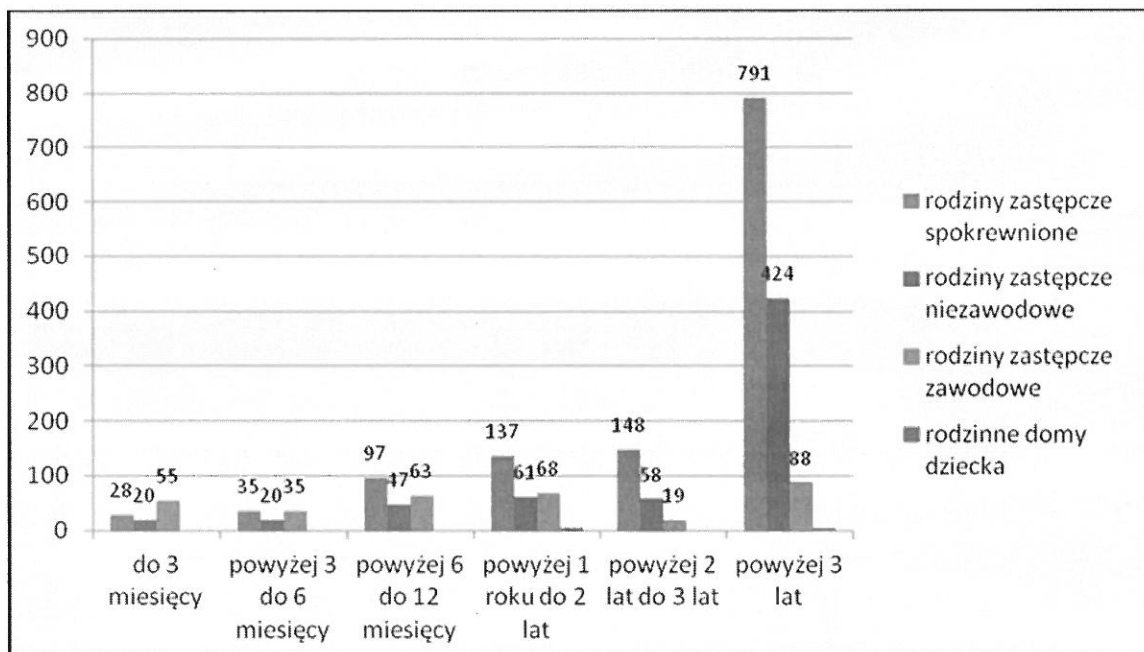
Wykres 11. Przeciętna liczba miejsc oraz dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

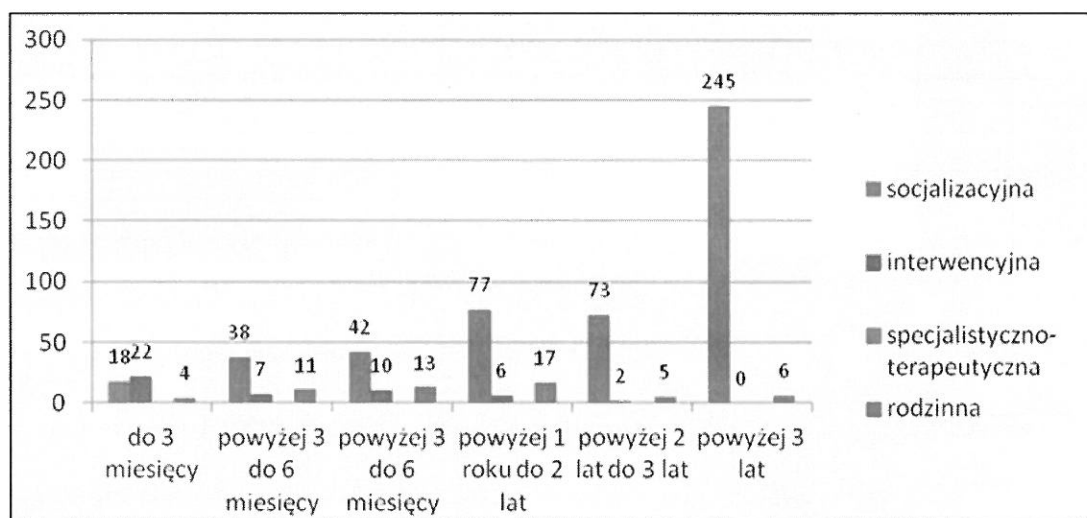
W rodzinach zastępczych spokrewnionych (64%), niezawodowych (67%) oraz zawodowych specjalistycznych (89%) okres przebywania dzieci wyniósł powyżej 3 lat. Natomiast w pogotowiu rodzinnym 28% dzieci przebywało w okresie do 3 miesięcy, ok. 25% dzieci powyżej 6 do 12 miesięcy, a ok. 23% powyżej roku do 2 lat. W placówkach opiekuńczo-wychowawczych pobyt 42% dzieci trwał powyżej 3 lat.

Wykres 12. Pobyt dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

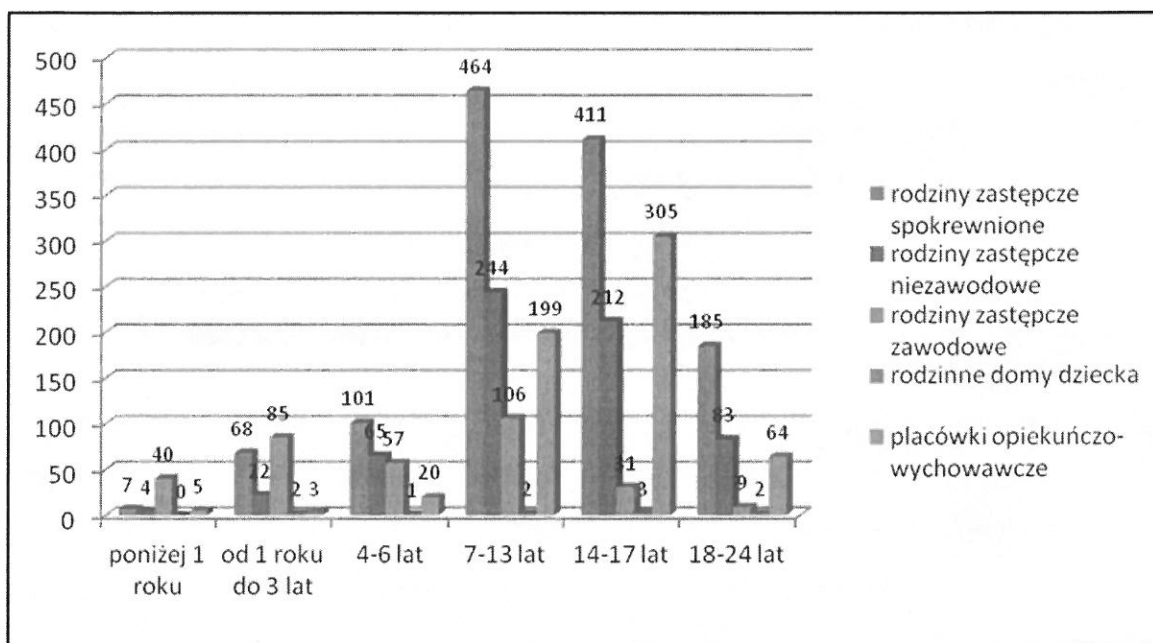
Wykres 13. Pobyt dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Należy zauważyć, że najczęściej dzieci w wieku od 7 do 13 lat (37%) oraz od 14 do 17 lat (30%) przebywało w rodzinach zastępczych. Najmniejszy procent stanowią dzieci do 1 roku życia (2%). Podobnie w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywają w większości dzieci w wieku 14-17 lat (51%) oraz dzieci w wieku 7-13 lat (33%).

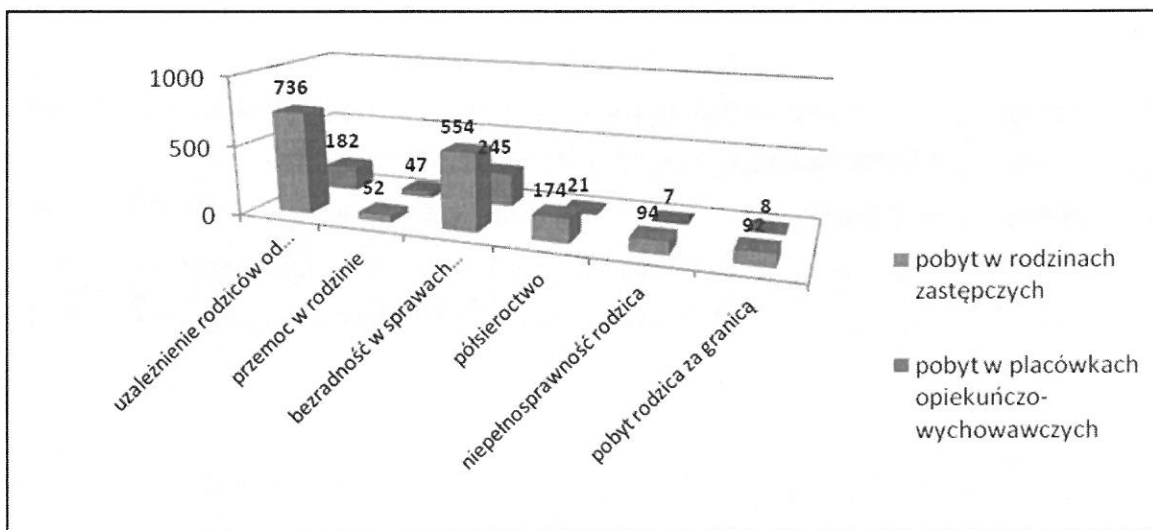
Wykres 14. Dzieci w rodzinach zastępczych

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Najczęstszą przyczyną powodującą konieczność umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej jest uzależnienie rodziców od alkoholu oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

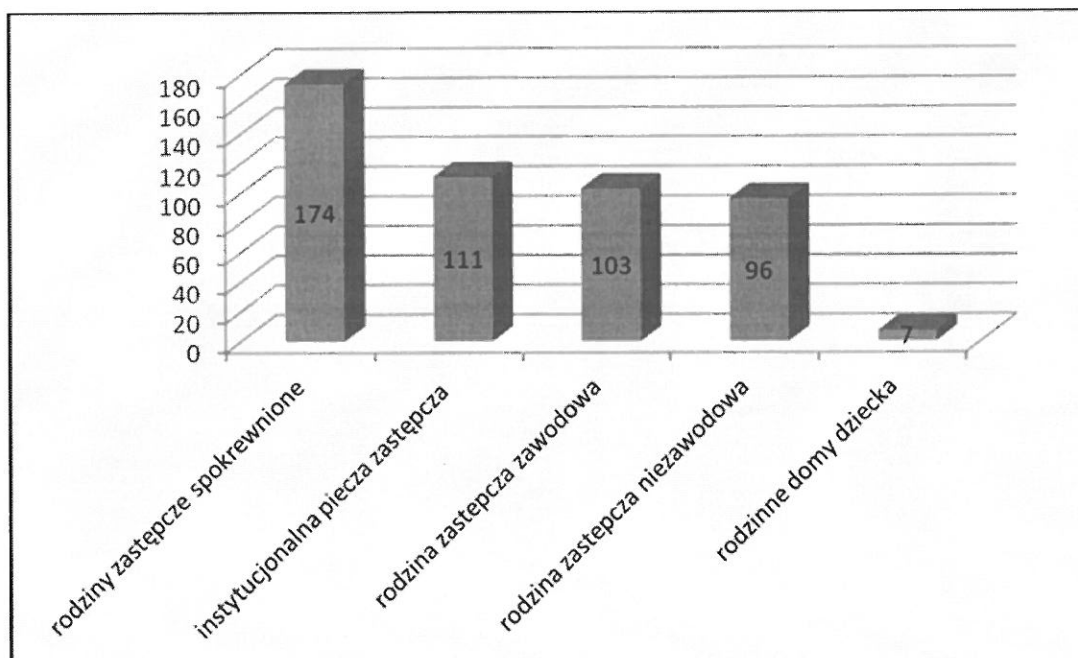
Wykres 15. Przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

W okresie sprawozdawczym dzieci do 18 roku życia najczęściej trafiały do rodzin zastępczych spokrewnionych (35%), instytucjonalnej pieczy zastępczej (23%), rodzin zastępczych zawodowych (21%), najmniej natomiast do rodzin zastępczych niezawodowych (19,5) oraz rodzinnych domów dziecka (1,5%).

Wykres 16. Napływ dzieci do pieczy zastępczej

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

W 79% dzieci te napływają z rodziny naturalnej, w 11% z rodzinnej pieczy zastępczej, w 6% z instytucjonalnej pieczy zastępczej, a w 4% z innych.

Najczęstszym powodem opuszczenia przez dziecko pieczy zastępczej jest powrót do rodziny naturalnej, umieszczenie w instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz przysposobienie dziecka.

Dzieci powyżej 18. roku życia najczęściej po opuszczeniu pieczy zastępczej zakładały własne gospodarstwo domowe lub też powracały do rodziny naturalnej.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.) starosta wyznacza organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. W pierwszym półroczu 2012 r. w naszym regionie powołano 14 organizatorów. Tę rolę pełnią powiatowe centra pomocy rodzinie.

Rodziny zastępcze niezawodowe, zawodowe oraz rodzinne domy dziecka zostały objęte również opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W województwie lubuskim wyznaczono 21 koordynatorów zatrudnionych przez jednostki organizacyjne powiatu. Od początku br. koordynatorzy pracowali i pracują nadal z 481 rodzinami zastępczymi oraz rodzinnymi domami dziecka. W ramach

poradnictwa specjalistycznego udzielono 917 porad 344 rodzinom. Dzięki udzielonemu poradnictwu 162 dzieci pozostało w rodzinie.

Powiaty w ramach swoich kompetencji w pierwszym półroczu br. zorganizowały szkolenia, w których wzięło udział 48 osób z rodzin zastępczych oraz 5 kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe.

Do końca 2012 r. ośrodki adopcyjno-opiekuńcze realizowały zadania w zakresie rodzicielstwa zastępczego, jak również adopcji. Według danych Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego na koniec 2010 r. funkcjonowały cztery ośrodki adopcyjno-opiekuńcze, dwa publiczne w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp. oraz dwa niepubliczne: jeden prowadzony przez Diecezję Zielonogórsko-Gorzowską, drugi przez Lubuski Ruch na Rzecz Kobiet „Żar” w Żarach. W ramach swojej działalności w 2010 r. ośrodki objęły różnymi formami szkolenia 141 rodzin. Spośród nich 137 uzyskało kwalifikacje, w większości to rodziny ubiegające się o przysposobienie dziecka. Przy współudziale tych ośrodków w tym samym roku powstało 17 nowych rodzin zastępczych. Zawiązано 72 rodziny adopcyjne, w tym 69 krajowe i 3 zagraniczne. Najliczniejszą grupę wiekową dzieci umieszczonych w rodzinach adopcyjnych stanowi grupa 0-3 lat (60%), 26,4% w wieku 4-6 lat, 11,5% w wieku 7-10 lat, a najmniejsza grupa to dzieci w wieku 11-14 lat (2,3%). Placówki te również w ramach swoich kompetencji kontynuują zadania, które określała ustawa o pomocy społecznej, a obecnie ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Poszczególne zadania wraz z danymi statystycznymi ośrodków z naszego regionu za lata 2010-2011 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 2. Zadania ośrodków adopcyjnych

Lp.	Nazwa kontynuowanego zadania	Ilość	
		2010	2011
1.	Dzieci zakwalifikowane do przysposobienia	140	152
2.	Sporządzenie diagnozy psychologicznej dziecka	98	134
3.	Udzielanie pomocy w przygotowaniu wniosków o przysposobienie	65	89
4.	Badania psychologiczno-pedagogiczne rodzin - kandydatów	130	114
5.	Wywiady adopcyjne w rodzinie	77	78
6.	Wywiady preadopcyjne przed orzeczeniem przysposobienia	116	137
7.	Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dla osób, które przysposobiły dziecko / kandydatów do przysposobienia	332	320

	dziecka /z rodziną biologiczną dzieci przysposobionych		
8.	Organizowanie szkoleń dla kandydatów do przysposobienia dziecka	11	11
9.	Liczba przeskolonych rodzin/wydanych świadectw ukończenia szkolenia/zakwalifikowanych rodzin do przysposobienia	104	92
10.	Praca z matką, która podjęła decyzję o zrzeczeniu się władzy rodzicielskiej	24	19
11.	Karty dzieci wysłane do WBD	104	100
12.	Dzieci przysposobione w kraju	74	88
13.	Dzieci przysposobione poza granicami RP	4	9

Źródło: Dane ośrodków adopcyjnych w województwie lubuskim

W 2010 r. wojewoda wskazał Ośrodek Adopcyjny w Gorzowie Wlkp. do prowadzenia do 2011 r. wojewódzkiego banku danych. Ośrodek w 2010 r. przyjął 938 zgłoszeń dzieci zakwalifikowanych do przysposobienia w innych ośrodkach, a w 2011 r. - 882 zgłoszenia. W 2010 r. do centralnego banku danych ośrodek przekazał 51 kart dzieci oczekujących na przysposobienie, którym nie można było zapewnić opieki w rodzinie przysposabiającej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a w 2011 r. – 40 kart.

Po wejściu w życie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz.U. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.) w województwie lubuskim Marszałek Województwa nie mógł zlecić funkcjonującym dwóm niepublicznym ośrodkom w Żarach i Gorzowie Wlkp. zadania polegającego na prowadzeniu ośrodka adopcyjnego z uwagi na to, iż nie spełniły one wymagań określonych w art. 245 zacytowanej powyżej ustawy, tj. nie przeprowadziły w 2010 roku 20 procedur adopcyjnych zakończonych przysposobieniem dziecka. Jednakże, aby usprawnić realizację zadań nałożonych przedmiotową ustawą na samorząd województwa i zabezpieczyć potencjalnym kandydatom do przysposobienia szerszy dostęp do procedur adopcyjnych, Zarząd Województwa w lutym br. ogłosił otwarty konkurs ofert, w oparciu o zapisy ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o *działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz.U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.). W wyniku rozstrzygnięcia konkursu w kwietniu br. Województwo Lubuskie zawarło pięcioletnie umowy z dwoma niepublicznymi ośrodkami adopcyjnymi prowadzonymi przez Diecezję Zielonogórsko-Gorzowską oraz Lubuski Ruch na Rzecz Kobiet „Żar” w Żarach.

Ośrodki adopcyjne zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej od 1 stycznia 2011 r. realizują tylko zadania dotyczące postępowania adopcyjnego. Ustawa nałożyła również nowe zadania w zakresie:

1. Współpracy z asystentem rodziny.
2. Współpracy z rodziną zastępczą oraz prowadzącym rodzinny dom dziecka.
3. Współpracy z organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej.
4. Współpracy z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej.
5. Udziału w konsultacji w zakresie oceny sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej.
6. Udziału w posiedzeniach zespołów ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w instytucjonalnej pieczy zastępczej.
7. Zapewnienia pomocy psychologicznej kobietom w ciąży oraz pacjentkom oddziałów ginekologiczno-położniczych, które sygnalizują zamiar pozostawienia dziecka bezpośrednio po urodzeniu.
8. Organizowania szkoleń dla kandydatów do przysposobienia dziecka.
9. Wydawania świadectw ukończenia szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka.

W pierwszym półroczu br. ośrodki adopcyjne w ramach swoich zadań prowadziły 138 poradnictw dla rodzin przysposabiających oraz 23 dla rodzin naturalnych. Przeprowadziły również 24 szkolenia dla kandydatów na rodziny przysposabiające. W ramach procedury adopcyjnej doszło do 35 adopcji krajowych oraz 5 międzynarodowych. 39 rodzinom, które przysposobiły dzieci, udzielono wsparcia i poradnictwa, jak również pomocy w rozwiązywaniu problemów wychowawczych i opiekuńczych, związanych z rozwojem dziecka.

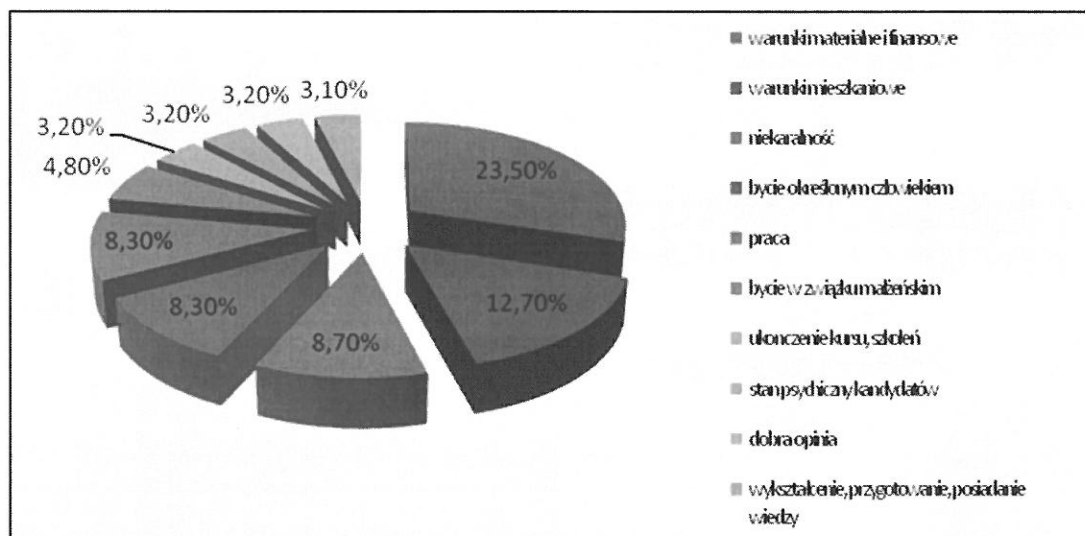
III. Społeczny obraz rodzin zastępczych – wnioski z sondażu przeprowadzonego w latach 2008-2009 na Uniwersytecie Zielonogórskim

Uniwersytet Zielonogórski, pod kierunkiem dr hab. Grażyny Gajewskiej, wykładowcy Zakładu Opieki Terapii i Profilaktyki Społecznej UZ, przeprowadził sondaż na temat rodzin zastępczych. Celem badania było bliższe poznanie społecznego obrazu tych rodzin wśród studentów, pracowników uniwersytetu oraz nauczycieli szkół podstawowych. Szczegółowe wyniki sondażu przedstawia publikacja - „Rodzinna opieka zastępcza z perspektywy województwa lubuskiego”, która powstała dzięki współpracy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze i Uniwersytetu Zielonogórskiego. Najistotniejsze wnioski z sondażu zaprezentowane w tej publikacji prezentujemy poniżej.

Pomimo nadal szerokiego niedoinformowania, małego stanu dokładnej wiedzy o formach tej opieki, niskiej gotowości do jej prowadzenia, istnieje wysoka ocena ważności i wysokie przyzwolenie na podejmowanie działań na rzecz rozwoju rodzinnej opieki zastępczej. Analiza przeprowadzonych badań wskazuje na brak dostatecznego poziomu wiedzy na temat aktualnie obowiązujących form rodzin zastępczych oraz częstotliwości ich tworzenia w naszym kraju. Jedynie połowa badanych posiada informacje zgodne ze stanem faktycznym, bowiem w zdecydowanej większości specyfiką polską jest tworzenie spokrewnionych rodzin zastępczych.

Warunki materialne i finansowe (23,5%), warunki mieszkaniowe (12,7%), niekaralność (8,7%), bycie określonym człowiekiem (8,3%) oraz praca (5,5%), to najczęściej wskazywane przez ankietowanych odpowiedzi dotyczące wymagań, jakie trzeba spełnić, żeby zostać rodzicem zastępczym. Dziesięć najczęściej występujących odpowiedzi prezentuje poniższy wykres.

Wykres 17. Najczęściej wskazywane wymagania stawiane rodzicom zastępczym

Bardzo ważnym zagadnieniem jest gotowość do założenia w przyszłości rodziny zastępczej. Rozkład uzyskanych odpowiedzi prezentuje poniższa tabela.

Tabela 3. Deklarowana chęć założenia w przyszłości przez ankietowanych rodziny zastępczej

Kategoria odpowiedzi	Sondaż 2009		Sondaż 2008	
	N	%	N	%
Zdecydowanie nie	52	12,84	12	10
Raczej nie	208	51,36	65	53
Raczej tak	114	28,15	33	27
Zdecydowanie tak	22	5,43	11	9
Inne*	9	2,22	1	1
Razem	405	100	122	100

* Inne (sondaż 2009): "nie wiem, to zależy od warunków, jakie będę miała w przyszłości, czy będę miała własne dzieci; nie wiem co to znaczy zawodową rodzinę zastępczą, to zależy od tego, co będzie się działo w przyszłości; Trudno powiedzieć, nie mam jeszcze określonych planów na przyszłość; co to jest zawodowa rodzina zastępcza?; nie mam pojęcia, nie wiem jak pokieruje się moje życie; trudno powiedzieć, zależy od mojego stanu zdrowia, konta, czasu, chęci; nigdy się nad tym nie zastanawiałam; nie wiem, co to zawodowa rodzina zastępcza, nie odkryłam w sobie zdolności macierzyńskich; nie wiem".

Analizując dane w tabeli, należy zauważyć, że większość z nich to deklaracje młodych ludzi, którzy nie wiedzą jeszcze, jak ułoży się ich życie prywatne. Pocieszające jest jednak to, że odpowiadając na zadane pytanie stwierdzili, iż przyszłości nie wykluczają takiej możliwości. Może ona stać się, zarówno w stosunku do siebie, jak i innych ludzi, pozytywną motywacją do takiego działania.

Interesujące jest także to, że płeć determinuje deklarację do założenia w przyszłości zawodowej rodziny zastępczej. Na podstawie poniższych danych można wnioskować, że duże różnice w deklaracjach badanych wyrażających chęć założenia w przyszłości zawodowej rodziny zastępczej widoczne są w kategorii „raczej tak”. Dwukrotnie większy udział procentowy wystąpił u kobiet niż u mężczyzn. Wynik średni nieznacznie był niższy u mężczyzn niż u kobiet. Oznacza to, że proporcjonalnie więcej mężczyzn nie deklaruje takiej gotowości.

Tabela 4. Chęć założenia w przyszłości zawodowej rodziny zastępczej z podziałem na płeć

Płeć	Kobiety		Mężczyźni	
	N	%	N	%
Kategorie odpowiedzi na pytanie: Jak sądzisz czy w przyszłości byłbyś chętny założyć zawodową rodzinę zastępczą?				
Zdecydowanie nie	21	10	8	18
Raczej nie	111	52	24	55
Raczej tak	68	32	7	16
Zdecydowanie tak	9	4	3	7
Inne	4	2	2	5
Razem	213	100	44	100
Średnia	2,1		1,8	

Najczęstszym motywem chęci założenia w przyszłości zawodowej rodziny zastępczej według ankietowanych są stwierdzenia: „żeby dzieci mogły się rozwijać w domu, rodzinie w odpowiednich warunkach” (14), „chęć pomocy” (15), „brak własnych dzieci” (11), „wówczas, gdy będę miała warunki i zaistnieją sprzyjające okoliczności” (12).

Oprócz odpowiedzi deklarujących chęć założenia zawodowej rodziny zastępczej pojawiły się także uzasadnienia sugerujące brak motywów do jej założenia. Do najczęściej wymienianych należą: „planują założyć własną rodzinę lub już ją mają” (36), „nie nadają się do tego, oceniając przy tym siebie” (21), „zbyt duże poczucie odpowiedzialności i obowiązku” (18), „świadomość trudności zadania” (15). Niemal 100% badanych twierdziło, że rodziny zastępcze są potrzebne. Ten wynik powinien cieszyć.

Tabela 5. Opinie dotyczące tego, czy rodziny zastępcze są potrzebne

Kategoria odpowiedzi	Sondaż 2009		Sondaż 2008	
	N	%	N	%
Zdecydowanie nie	0	0,0	0	0,0
Raczej nie	1	0,2	1	0,8
Raczej tak	64	15,8	25	20,5
Zdecydowanie tak	338	83,5	96	78,7
Inne	2	0,5	0	0,0
Razem	405	100	122	100

W opinii społeczności Uniwersytetu Zielonogórskiego i badanych nauczycieli szkół podstawowych rodziny zastępcze są potrzebne, bowiem „w rodzinie zastępczej dziecku jest lepiej niż w placówce, domu dziecka, rodziny zastępcze są alternatywą dla domów dziecka”, „rodzina zastępcza jest potrzebna ponieważ zapewnia dom, namiastkę domu, ognisko domowe, rodzinę dla dzieci”, „jest wiele dzieci potrzebujących domu, opieki, miłości”. Wypowiedzi te powinny cieszyć, są odzwierciedleniem tendencji przekształceń w systemie opieki polegających na zmianie proporcji dzieci umieszczanych w placówkach i rodzinnych formach opieki. Przedstawiają one jednak wciąż licznie występujące stereotypy o tej formie opieki i określenia bardzo piętnujące, np. „sierocińce”, „bidule”. Pokazują też nadal smutną rzeczywistość, tj. przepełnienie placówek, brak miejsc w placówkach, brak gotowości do życia usamodzielnianych, niską efektywność instytucjonalną. Zaprezentowano także, że pobyt w placówce to czasami konieczność, a w innych przypadkach – możliwość pomocy.

Badani wskazali, że potrzeby na opiekę dla dzieci w rodzinnych warunkach są duże w Polsce. Wnioskować zatem można, że istnieje pozytywne podłoże do dalszej pracy na rzecz rozwoju tej formy opieki w środowiskach życia opisanej grupy. Według ankietowanych najlepiej spełniają swoją funkcję (według sondażu z 2008 roku) rodziny zastępcze spokrewnione - 52,46%, niespokrewnione - 21,31%

oraz zawodowe niespokrewnione - 19,67%. Według sondażu z 2009 roku również rodziny zastępcze spokrewnione - 58,52%, następnie zawodowe niespokrewnione - 20%, a najmniej niespokrewnione - 13,09%.

Wyniki uzyskane z badań pozwoliły ustalić, iż finanse, warunki materialne, byt (19%), brak osób chętnych (7%), brak informacji, mało informacji o .. (6%), strach, obawy przed ... (6%) i bezrobocie (5%), to najczęstsze trudności w opinii badanych w rozwoju rodziny zastępczej w naszym regionie. Aby zachęcić osoby do założenia rodziny zastępczej, badani wskazali kilka obszarów, które wpłynęłyby na podjęcie decyzji w tej sprawie. Do najczęściej wskazywanych działań należą: finanse, m.in. dodatkowe fundusze (16%), informowanie np. o korzyściach płynących z założenia rodziny zastępczej, szerzenie informacji w mediach, udzielanie informacji dotyczącej tworzenia rodziny zastępczej (7%). Osoby badane również podkreślały inne działania, tj.: kampanie reklamowe, informacje społeczne, nagłaśnianie w mediach i na plakatach (7%).

Z danych sondażu wynika, że 42% z 405 ankietowanych w 2009 r. oraz 53% ze 122 osób w 2008 r. znało osoby, które założyły rodziny zastępcze. Jest to wysoki wynik, mogący mieć istotne znaczenie dla kształtowania się sprzyjającej atmosfery rozwoju tej potrzebnej formy opieki.

Reasumując, w województwie lubuskim rodzinną opieką zastępczą wymaga rozwoju i wsparcia. Jedną z ważnych rzeczy jest rozpoznanie barier tych procesów, a następnie skuteczne ich usuwanie. Istotnie jest zatem popularyzowanie idei rodzinnej opieki zastępczej w regionie, przedstawienie rzeczywistych jej rozmiarów, jak również wskazanie kierunków zmian. Dostarczenie takiej informacji powinno służyć lepszemu zrozumieniu opieki zastępczej oraz zgromadzeniu wiedzy, która umożliwi lepsze porozumiewanie się wszystkich zainteresowanych osób oraz instytucji.

IV. Piecza zastępcza w powiatach województwa lubuskiego – wyniki z badań przeprowadzonych przez Obserwatorium Integracji Społecznej

Obserwatorium Integracji Społecznej, w ramach projektu systemowego „Koordynacja na Rzecz Aktywnej Integracji” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, prowadząc działalność w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Zielonej Górze, wykonało w 2012 roku projekt badawczy nt. systemu pieczy zastępczej na terenie województwa Lubuskiego. Głównym celem badania była diagnoza systemu pieczy zastępczej w powiecie. Pierwotnie badanie miało również objąć gminy i ich realizację zadań związanych ze wspieraniem rodziny. Niska frekwencja oraz małe zaangażowanie gmin w badanie nie pozwoliło na analizę uzyskanych danych.

W związku z powyższym zebrano informacje na temat funkcjonowania systemu opieki nad dzieckiem w powiatach naszego regionu. W skład problematyki podejmowanej w pytaniach ankietowych wchodziły następujące sfery badawcze:

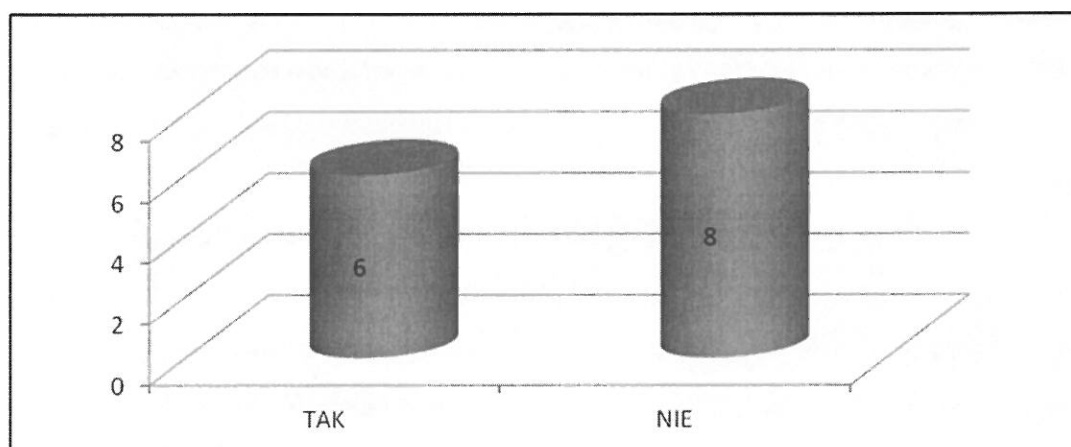
- mechanizmy funkcjonowania pieczy zastępczej;
- zakres funkcjonowania systemu;
- sposoby realizacji zadań systemowych;
- sfera realizacji zadań systemowych;
- poziom współpracy z organizacjami pozarządowymi;
- współpraca służb społecznych;
- znaczenie instytucji państwowych w realizacji zadań systemowych;
- prognozy.

Badanie przeprowadzono drogą elektroniczną, narzędziem były ankiety internetowe. Respondenci otrzymali zaproszenie do udziału w badaniu za pośrednictwem e-maila. Badanie miało charakter fakultatywny. Jego celem było pozyskanie informacji za 2012 rok. Uzyskano dane z wszystkich powiatów naszego województwa. Poniżej przedstawiono najważniejsze wnioski z przeprowadzonych badań.

We wszystkich powiatach zostali powołani koordynatorzy pieczy zastępczej, w sumie jest ich 29 (od czerwca br. wzrost o 8 koordynatorów). W powiecie sulęcińskim, ślubickim świebodzińskim, wschowskim i drezdeneckim powołano jednego koordynatora. Dwóch koordynatorów powołano w powiatach międzyrzeckim, żarskim, żagańskim i gorzowskim. Powiat zielonogórski, nowosolski, krośnieński i miasto na prawach powiatu Zielona Góra posiadają trzech koordynatorów. Najwięcej koordynatorów zostało powołanych w Gorzowie Wielkopolskim, bo aż czterech.

Z badań wynika, że na jednego koordynatora przypada od 11 do 43 rodzin, wśród badanych najmniej rodzin na jednego koordynatora, bo tylko 11 przypada w powiecie sulęcińskim. Trzy powiaty nie spełniają wymogów zawartych w art. 77 pkt. 4 ustawy o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej, który mówi, że „koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 30 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka”. Wskazuje to na znaczące obciążenie zawodowe koordynatorów oraz na potrzebę zwiększenia ich liczby. Najwięcej rodzin na jednego koordynatora przypada w powiecie nowosolskim, bo aż 43, a niewiele mniej 40 rodzin w powiecie zielonogórskim oraz w powiecie żarskim 39. W mieście na prawach powiatu Gorzowie Wlkp., powiecie słubickim i strzelecko-drezdeneckim zachowana jest maksymalna, ustawowa liczba 30 rodzin przypadających na koordynatora. Według opinii większości respondentów liczba aktualnie zatrudnionych koordynatorów nie zabezpiecza potrzeb w tym zakresie, takiego zdania jest aż 8 PCPR-ów, co stanowi 57%.

Wykres 18. Czy liczba aktualnie zatrudnionych koordynatorów zabezpiecza potrzeby w tym zakresie?

Źródło: Opracowanie własne

Respondenci często wskazywali na potrzebę zatrudnienia większej liczby koordynatorów ze względu na stale wzrastającą liczbę rodzin zastępczych. Zwracali również uwagę na niewystarczające środki finansowe, które pozwoliłyby na zatrudnienie kolejnych koordynatorów. Jednocześnie proponowana wysokość miesięcznego wynagrodzenia na ww. stanowisko była przyczyną rezygnacji kandydatów, w ich opinii wynagrodzenie było zbyt niskie. Według badanych nie wszystkie rodziny mogą otrzymać niezbędne wsparcie koordynatora, a z ich dotychczasowych doświadczeń wynika, że wsparcie potrzebne jest zarówno rodzinom z dwuletnim stażem, jak i wyższym. Wśród respondentów pojawiła się opinia, iż dobrą praktyką byłoby kontynuowanie przez MPiPS konkursowego wsparcia PCPR w zakresie zatrudnienia koordynatorów. Niestety, liczba rodzin przypadających na koordynatora często bywa większa niż ustawowy wymóg.

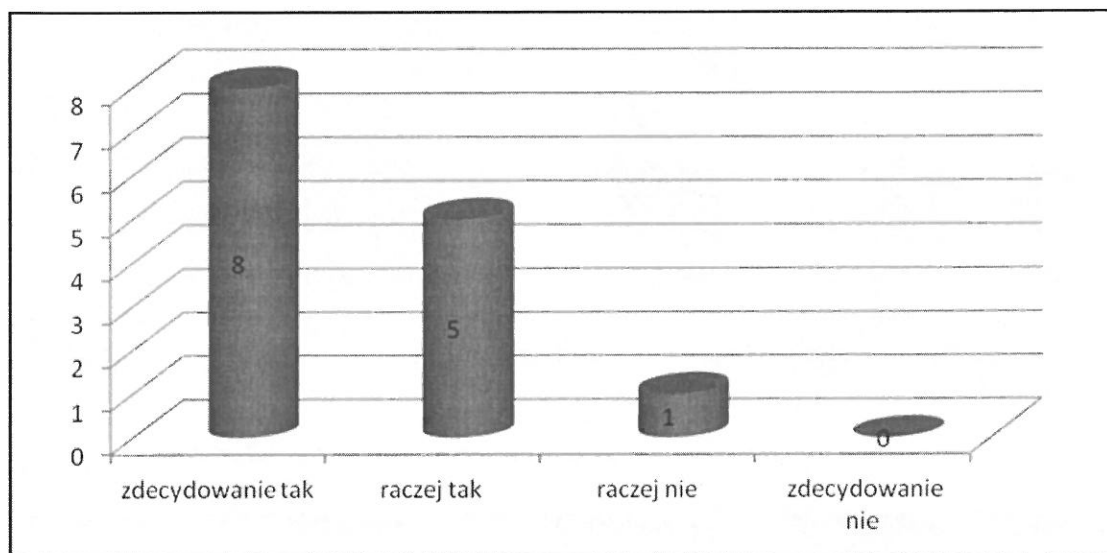
Kolejne pytanie zadane respondentom brzmiało: „Czy według Państwa opinii wprowadzenie koordynatora pieczy zastępczej i osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich oraz funkcjonowanie rodzin pomocowych wpłynie pozytywnie na jakość opieki nad dzieckiem w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka?” Niemal wszyscy respondenci, bo aż 93%, są zdania, iż wprowadzenie takich osób odniesie pozytywny skutek, wpłynie na jakość opieki nad dzieckiem w rodzinach zastępczych i w rodzinnych domach dziecka. Respondenci wskazali następujące pozytywne aspekty:

- zwiększenie wiedzy dotyczącej problemów pojawiających się w rodzinach;
- możliwość szybszej reakcji w przypadku pojawienia się problemów w rodzinie dzięki stałemu „monitoringowi”;
- poprawa relacji z dziećmi poprzez większą ilość wolnego czasu;
- usprawnienie funkcjonowania rodzin;
- praca większej liczby osób na rzecz dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej;
- unikanie wypalenia zawodowego wśród zawodowych rodzin zastępczych.

Powiatowe centra pomocy rodzinie często zwracały uwagę na duże znaczenie jakości pracy koordynatorów i osób wspierających rodziny oraz na umiejętne korzystanie z tej formy wsparcia przez rodziny. Założenia i oczekiwania zostaną spełnione dzięki profesjonalnym i efektywnym działaniom.

Wprowadzone ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nowe formy pomocy (zespół ds. pieczy zastępczej, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, rodziny pomocowe, pomoc osoby przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich) według respondentów będą miały pozytywny wpływ na jakość zadań realizowanych na rzecz dziecka i rodziny, takiego zdania jest aż 13 powiatów. Przeważająca część respondentów jest zdecydowanie na tak - 57 %. Wśród badanych żaden powiat zdecydowanie nie potwierdził negatywnego wpływu zmian.

Wykres 19. Czy nowe formy pomocy będą miały pozytywny wpływ na jakość zadań realizowanych na rzecz dziecka i rodziny?

Źródło: Opracowanie własne

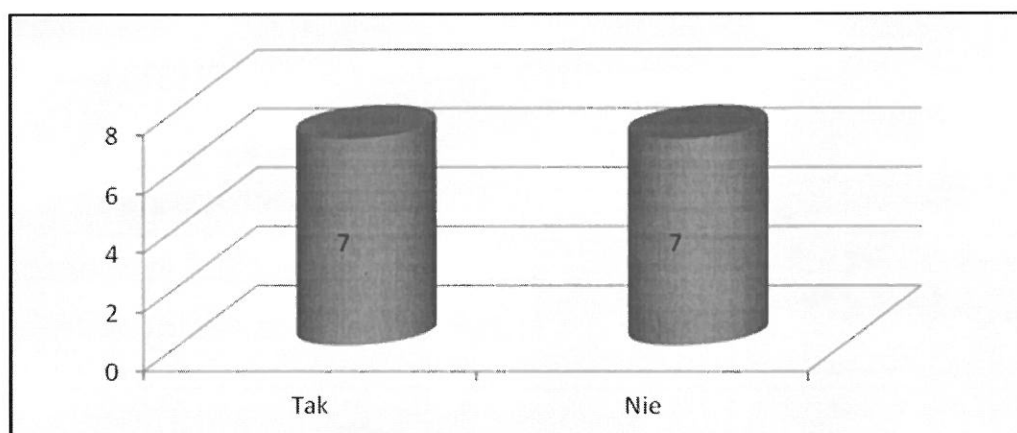
Według respondentów pozytywnymi przejawami będą:

- lepsze funkcjonowanie rodzin zastępczych;
- zwiększenie wiedzy dotyczącej problemów pojawiających się w rodzinach;
- możliwość szybszej reakcji w przypadku pojawienia się problemów w rodzinie;
- rozwój jakości systemu i zadań realizowanych na rzecz dziecka i rodziny;
- kompleksowa realizacja zadań przez jedną instytucję.

Według respondentów nowe formy pomocy będą miały pozytywny wpływ na jakość podejmowanych działań pod warunkiem ich skuteczności, profesjonalnego podejścia, a także odpowiednich środków finansowych, które powinny być przeznaczone na realizację tych zadań. Badani twierdzą, że bez dodatkowych funduszy potrzebnych do sprostania nowym wymogom ustawy samorzady mogą nie mieć szansy na wprowadzenie w życie wielu zaproponowanych w przepisach rozwiązań.

Siedem powiatów, czyli 50% potwierdziło opracowywanie i realizację 3-letniego powiatowego programu dotyczącego rozwoju pieczy zastępczej. Są to powiaty: słubicki, drezdenecki, żarski, międzyrzecki, krośnieński, nowosolski, miasto na prawach powiatu Gorzów Wlkp. Wszystkie powiaty, które do tej pory nie opracowały 3-letniego programu dotyczącego rozwoju pieczy zastępczej deklarują, że do końca 2012 r. zostanie opracowany.

Wykres 20. Czy został opracowany 3-letni powiatowy program dotyczący rozwoju pieczy zastępczej?

Źródło: Opracowanie własne

Najistotniejszymi problemami ograniczającymi realizację zadań dotyczących systemu pieczy zastępczej występujących w powiecie są:

- problemy kadrowe;
- problemy organizacyjne;
- brak precyzyjnych przepisów;
- problemy finansowe;
- brak kandydatów na rodziny zastępcze.

Problemy te najczęściej przejawiają się w niedostatecznej ilości zatrudnionych specjalistów (psycholog, terapeuta, pedagog), jak również koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i asystentów rodziny, czego przyczyną jest brak zabezpieczenia finansowego. Sytuacja finansowa wpływa także na ograniczenia wypłacanych świadczeń dla rodzin zastępczych oraz na brak odpowiednich szkoleń dla koordynatorów i innych specjalistów zatrudnionych w zespołach do spraw pieczy zastępczej. Brak środków pieniężnych powoduje także utrudnienia w tworzeniu rodzin pomocowych.

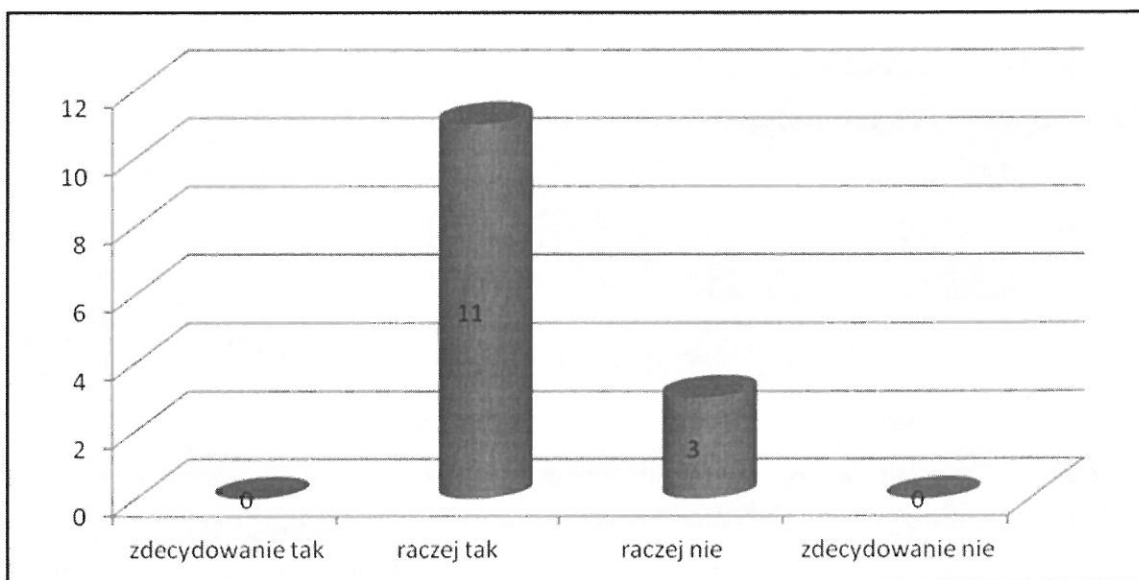
Wsparcie dla rodzinnej pieczy zastępczej realizowane jest w następujących formach:

- zatrudnienie koordynatorów pieczy zastępczej;
- organizowanie imprez rekreacyjno-kulturalnych (wigilia, pikniki, festyny, itp.) oraz wypoczynku letniego;
- poradnictwo (pedagogiczne, psychologiczne, prawne);
- organizacja szkoleń, warsztatów;
- urlopy;

- tworzenie w obrębie PCPR zespołów, grup organizujących wsparcie dla rodzinnej pieczy zastępczej;
- wolontariat dla wychowanków pieczy zastępczej;
- udział w projektach, programach autorskich;
- grupy wsparcia dla rodzin;
- kampanie promujące rodzicielstwo zastępcze;
- comiesięczna pomoc pieniężna na pokrycie kosztów utrzymania dziecka oraz dodatkowe świadczenia.

Różnorodność form wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej przekłada się na opinię dotyczącą zaspokajania potrzeb w tym zakresie. Zdecydowana większość powiatów, bo aż 11 (79%) twierdzi, że potrzeby te są „raczej zaspokojone”.

Wykres 21. Czy wsparcie dla rodzinnej pieczy zastępczej jest organizowane w sposób zaspokajający potrzeby?

Źródło: Opracowanie własne

Respondenci twierdzą, że rodzinom oferowana jest pomoc, a w razie pojawiających się trudności są podejmowane działania zmierzające do ich rozwiązania.

Aby zwiększyć możliwość zaspokojenia potrzeb powiatu w zakresie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej w opinii respondentów, potrzebne jest:

- zwiększenie liczby koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz osób wspierających prace gospodarskie;

- zatrudnienie dodatkowych specjalistów (psychologów, terapeutów, pedagogów);
- zapewnienie większych środków finansowych;
- wsparcie przy realizacji zadań fakultatywnych;
- zwiększenie liczby rodzin pomocowych;
- potrzeba większego przepływu informacji między rodziną a udzielającym pomoc (namawianie rodzin do mówienia o trudnościach);
- zwiększenie liczby miejsc w placówkach (by nie umieszczać dzieci w placówkach poza powiatem);
- zwiększenie kadry trenerskiej szkolącej rodziców zastępczych.

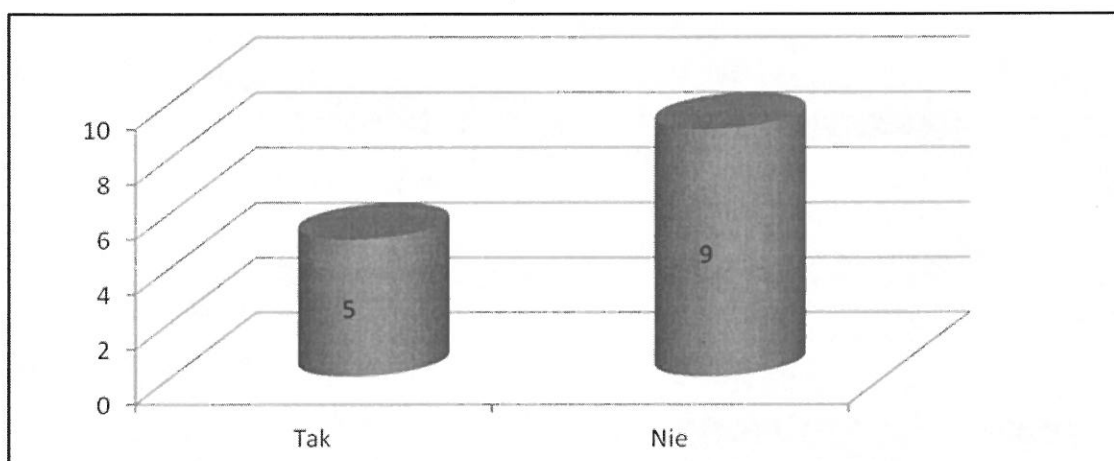
Kolejnym zadaniem powiatu w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej jest organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne poprzez wspieranie procesu usamodzielnienia. W powiatach województwa lubuskiego ww. zadania realizowane są poprzez:

- stały dostęp do poradnictwa (psychologicznego, prawnego, itp.);
- pomoc przy uzyskaniu zatrudnienia (m.in. za pomocą udziału w projektach współfinansowanych przez UE);
- wspieranie w otrzymaniu lokalu mieszkalnego i jego wyposażeniu;
- szkolenia, spotkania indywidualne;
- wsparcie koordynatorów, pracę socjalną przy realizacji indywidualnych programów usamodzielnienia;
- tworzenie grup wsparcia;
- pomoc finansową w razie kontynuowania nauki.

Wśród innych form wsparcia poza wskazanymi w ustawie respondenci najczęściej, bo aż 12 z 14 badanych potwierdziło możliwość udziału w projektach systemowych, współfinansowanych przez UE w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, w tym udział w warsztatach, szkoleniach, kursach zawodowych i specjalistycznych, zajęciach reintegracji zawodowej i społecznej oraz stażach zawodowych. W powiecie wschowskim pełnoletni wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych zostali także wspierani w wyposażeniu mieszkań oraz zakupie sprzętu komputerowego w ramach programu ministerialnego.

W pięciu powiatach rodzinom pomocowym powierzono opiekę nad dzieckiem w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka. W powiecie zielonogórskim funkcjonuje 7 rodzin pomocowych, w świebodzińskim 3, natomiast w powiecie krośnieńskim, słubickim i w Gorzowie Wlkp. po 2 rodziny pomocowe.

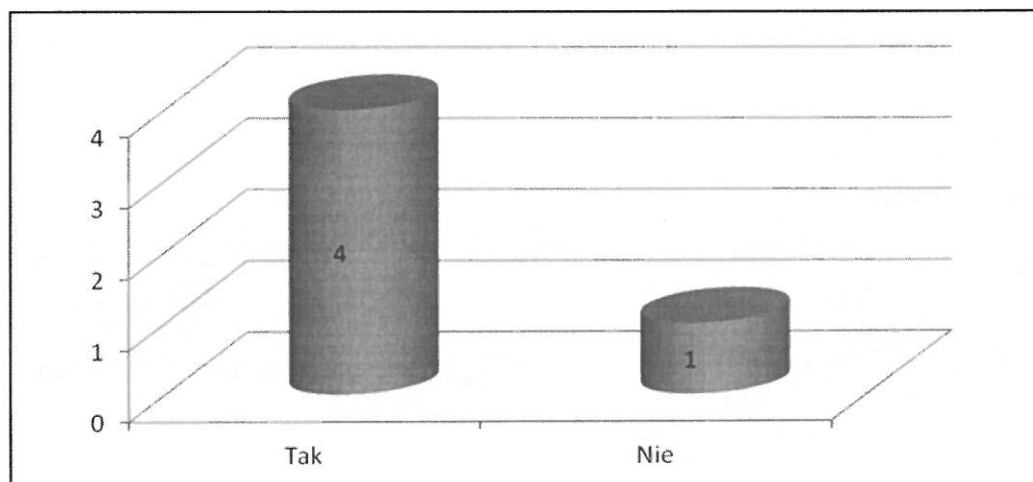
Wykres 22. Czy na terenie powiatu funkcjonują rodziny pomocowe?

Źródło: Opracowanie własne

Tylko powiaty, w których funkcjonują rodziny pomocowe, miały podzielone zdanie na temat wystarczającej liczby takich rodzin wobec potrzeb w tym zakresie. Według 4 powiatów liczba ta jest wystarczająca, natomiast miasto na prawach powiatu Gorzów Wlkp. wykazało problem w tej kwestii i argumentowało go brakiem chętnych oraz brakiem możliwości skorzystania z urlopu przez rodziny zastępcze.

Wykres 23. Czy liczba rodzin pomocowych jest wystarczająca do potrzeb?

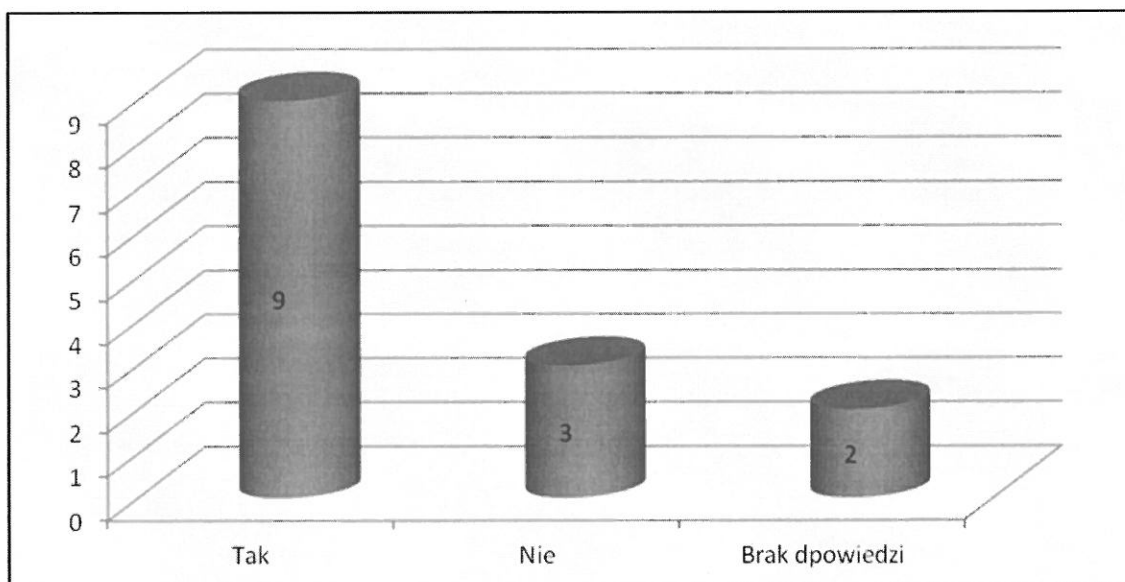
Źródło: Opracowanie własne

Kolejne pytanie zadane respondentom brzmiało: „Czy Państwa powiat zleca organizacjom pozarządowym realizację zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w formie otwartego konkursu?”. 4 powiaty potwierdziły takie działanie, z czego 3 wskazały na zlecenia prowadzenia placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, a jeden na prowadzenie szkoleń dla rodzin zastępczych, koordynację grup wsparcia oraz zadania mające na celu rozpowszechnianie rodzicielstwa zastępczego.

Zdecydowana większość powiatów, bo aż 10, co stanowi 71% przebadanych, nie zleca zadań organizacjom pozarządowym, a głównymi przyczynami są: brak środków finansowych oraz brak takiej potrzeby.

Większość powiatów planuje takie działania w przyszłości. Powiaty wschowski, nowosolski, żarski, które nie planują zlecać zadań organizacjom pozarządowym, zwracają uwagę na to, że często brak jest zainteresowania tego typu działalnością wśród NGO. Powiaty na chwilę obecną nie widzą takiej potrzeby. Wykres poniżej prezentuje, jak rozkładały się odpowiedzi.

Wykres 24. Czy w przyszłości powiat planuje zlecać zadania organizacjom pozarządowym?

Źródło: Opracowanie własne

W 7 powiatach organizowane są szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze, prowadzących domy dziecka, rodziny pomocowe, dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego. 50% powiatów nie organizuje takich szkoleń z powodu następujących przyczyn:

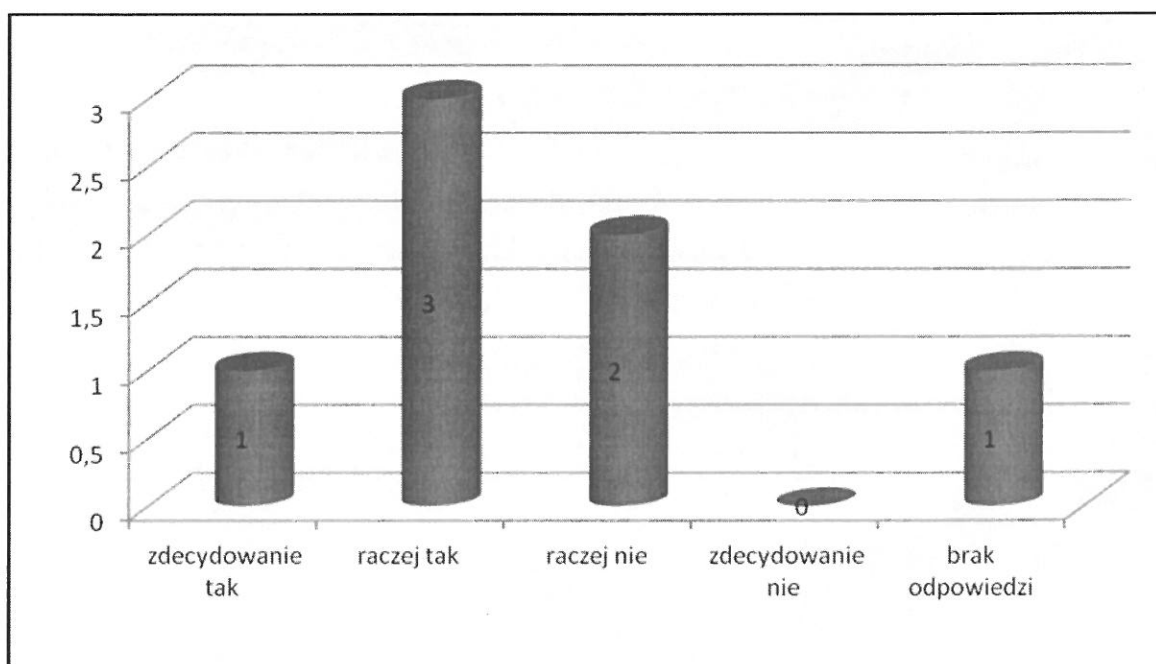
- braku wykwalifikowanej kadry trenerskiej;
- braku kandydatów;

- braku środków finansowych.

4 powiaty – ślubicki, żarski, gorzowski oraz miasto na prawach powiatu Zielona Góra są w trakcie organizowania i planowania szkoleń.

Wśród 7 powiatów, które prowadzą szkolenia, większość, bo aż 4 (co stanowi 57%) są zdania, że ich potrzeby szkoleniowe są zaspokojone w odpowiednim stopniu. Są to powiaty: krośnieński, wschowski, zielonogórski i nowosolski. Tylko 2 powiaty – sulęciński i miasto Gorzów Wlkp. twierdzą, że raczej nie zaspokajają swoich potrzeb szkoleniowych. Miasto na prawach powiatu Gorzów Wlkp. uzasadniło to brakiem odpowiedniej kadry szkoleniowej.

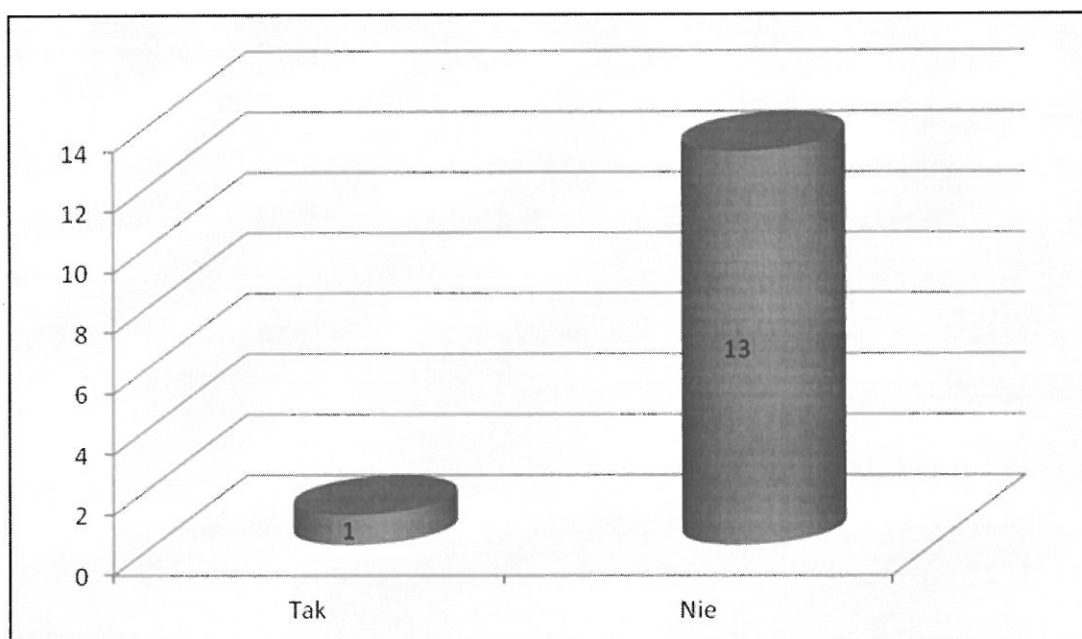
Wykres 25. Czy zaspokojone są potrzeby szkoleniowe?

Źródło: Opracowanie własne

Zdecydowana większość powiatów twierdzi, że ich budżet nie jest zabezpieczony tak, aby pokrywać potrzeby wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Takiego zdania jest aż 13 przebadanych powiatów, co stanowi 93%. Potwierdzeniem tego są odpowiedzi na wcześniej zadane pytania, w których wielokrotnie wskazywano na niewystarczające środki finansowe na realizację tych zadań.

Wykres 26. Czy budżet powiatu zabezpiecza potrzeby wynikające z ustawy?

Źródło: Opracowanie własne

Rozdział V. Cele programu

Wykorzystane w diagnozie wyniki badań, dane statystyczne, jak również dokumenty źródłowe pozwoliły przedstawić obraz lubuskich rodzin oraz zmieniający się model rodziny. Dla wzmocnienia więzi rodzinnych, a także zapobiegania osamotnieniu i opuszczeniu dziecka w programie wyznaczono dla naszego regionu priorytetowe działania w obszarze polityki prorodzinnej. Priorytety te są również kompatybilne ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2005-2013.

CEL GŁÓWNY

Stworzenie systemowych rozwiązań wspierających rodzinę oraz rozwój pieczy zastępczej w województwie lubuskim

Cel szczegółowy 1.	Podniesienie społecznej świadomości o znaczącej roli rodziny
Zadania	1. Wspieranie działań na rzecz edukacji środowiska lokalnego poprzez kampanie społeczne, spotkania edukacyjne, imprezy, festyny.2. Promowanie pozytywnego wizerunku rodziny.3. Motywowanie społeczności lokalnych, mass mediów, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej, wolontariuszy i instytucji do podejmowania działań podkreślających znaczenie rodziny dla dziecka.4. Promowanie różnych form wspólnego spędzania wolnego czasu rodziców z dziećmi.
Efekty	1. Liczba zrealizowanych działań edukacyjnych oraz informacyjnych.2. Liczba społeczności lokalnych zaangażowanych w działania profilaktyczne.3. Liczba działań realizowanych przez instytucje oraz organizacje pozarządowe.4. Liczba zaangażowanych podmiotów.
Podmioty uczestniczące	jednostki samorządu województwa, gminnego oraz ich jednostki organizacyjne, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, policja, placówki ochrony zdrowia
Źródła finansowania	samorząd województwa, samorządy gminne oraz ich jednostki organizacyjne, fundusze unijne, budżet państwa

Cel szczegółowy 2.	Wspieranie działań w obszarze pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka
Zadania	1. Wspieranie działań profilaktycznych zapobiegających powstawaniu zjawisk patologicznych w rodzinie (np. realizacja programów profilaktycznych, pogadanki, spotkania, warsztaty, akcje informacyjne, zajęcia edukacyjne). 2. Wspieranie inicjatyw współpracy podmiotów pracujących z rodziną. 3. Inicjowanie samorządów gminnych do opracowywania gminnych programów wspierania rodziny. 4. Promocja i wspieranie działalności organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej oraz wolontariatu w zakresie pracy z rodziną. 5. Promowanie tworzenia różnorodnych form wspierających rodzinę w kryzysie (np. grupy wsparcia, kluby). 6. Wspieranie działań ukierunkowanych na aktywizację społeczną i zawodową członków rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz wykluczonych społecznie. 7. Wspieranie działań na rzecz rozwoju poradnictwa rodzinnego, mediacji, terapii rodzinnej, treningu umiejętności wychowawczych i terapeutycznych oraz dostępu do specjalistów w zakresie pracy z rodziną. 8. Wspieranie działań na rzecz tworzenia placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej (np. świetlic, kół zainteresowań, klubów), specjalistycznej i podwórkowej. 9. Wspieranie wprowadzenia nowych form i metod pracy z rodziną. 10. Promocja i wspieranie działalności organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej oraz wolontariatu w zakresie pracy z rodziną.
Efekty	1. Liczba zrealizowanych działań profilaktycznych. 2. Liczba podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz pracy z rodziną. 3. Liczba rodzin biorących udział w działaniach profilaktycznych. 4. Liczba zrealizowanych działań na rzecz pracy z rodziną. 5. Liczba placówek wsparcia dziennego. 6. Liczba przeprowadzonych szkoleń. 7. Liczba opracowanych gminnych programów wspierania rodziny.
Podmioty uczestniczące	jednostki samorządu województwa, gminnego, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, policja, placówki ochrony zdrowia
Źródła finansowania	samorząd województwa, samorzady gminne oraz ich jednostki organizacyjne, fundusze unijne, budżet państwa

Cel szczegółowy 3.	Rozwój systemu rodzinnej pieczy zastępczej
Zadania	1. Inicjowanie samorządów powiatowych do opracowywania powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej. 2. Wspieranie działań na rzecz prawidłowej współpracy instytucji jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego oraz sądów, policji, placówek oświatowych. 3. Promowanie i wspieranie działań na rzecz pozyskiwania kandydatów na rodziny zastępcze. 4. Wspieranie działań na rzecz powstawania profesjonalnych form rodzinnej pieczy zastępczej (rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka). 5. Promocja i wspieranie działalności organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej oraz wolontariatu na rzecz rozwoju pieczy zastępczej. 6. Wspieranie działań na rzecz skutecznego systemu pomocy dla osób usamodzielnianych. 7. Wspieranie działań aktywizujących osoby usamodzielniane zawodowo i społecznie.
Efekty	1. Liczba opracowanych powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej. 2. Liczba kandydatów na rodziny zastępcze. 3. Liczba podmiotów zaangażowanych w rozwój pieczy zastępczej. 4. Liczba przeprowadzonych szkoleń. 5. Liczba usamodzielnianych uzyskujących pomoc. 6. Liczba działań aktywizujących osoby usamodzielniane zawodowo i społecznie.
Podmioty uczestniczące	jednostki samorządu województwa, powiatowego, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, policja, placówki ochrony zdrowia
Źródła finansowania	samorząd województwa, samorzady powiatów oraz ich jednostki organizacyjne, fundusze unijne, budżet państwa

Cel szczegółowy 4.	Zapewnienie środowiska rodzinnego dzieciom kwalifikowanym do przysposobienia
Zadania	1. Upowszechnianie i popularyzacja wiedzy nt. dostępności do procedur adopcyjnych. 2. Organizowanie szkoleń kandydatów do przysposobienia dzieci. 3. Zwiększanie dostępności do procesów adopcyjnych poprzez działalność niepublicznych ośrodków adopcyjnych.
Efekty	1. Liczba przeprowadzonych szkoleń. 2. Liczba podmiotów zaangażowanych w rozwój rodzicielstwa adopcyjnego. 3. Liczba ośrodków adopcyjnych.
Podmioty uczestniczące	jednostki samorządu województwa, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, policja, placówki ochrony zdrowia
Źródła finansowania	samorząd województwa, jednostki organizacyjne samorządu województwa, fundusze unijne, budżet państwa

Rozdział VI. Sposób realizacji programu, monitorowanie i zarządzanie

Działania wynikające z *Wojewódzkiego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na lata 2013-2016* mają na celu zaprojektowanie działań przywracających rodzinie zdolności do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz promowanie nowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w województwie lubuskim.

Program będą realizowały: samorządy terytorialne i ich jednostki organizacyjne, instytucje, podmioty zobligowane do podejmowania działań w tym zakresie oraz organizacje pozarządowe. W imieniu samorządu województwa zadania wynikające z wojewódzkiego programu zrealizuje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze.

Cele zostaną zrealizowane w formie pracy ciągłej przez cały okres realizacji Programu, a zadania z niego wynikające będą finansowane z wykorzystaniem wielu źródeł określonych w preliminarzu wydatków opracowanych na dany rok.

Program będzie raz w roku monitorowany w formie rocznego sprawozdania, stanowiącego integralną część sprawozdawczą ze Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2005-2013.